

“Dis net die oortjies van die seekoei”

(Zuid Afrikaans spreekwoord)

Een getuigenis uit Swaziland

Opm. : deze tekst dateert van 04 05 2024 en bevat enkele aanvullingen en verbeteringen t.o.v. de vorige versie.

Inhoud: zie p. 89

Een alom tegenwoordige levenskracht

Ofschoon Zuid-Afrikaans, toch is deze zegswijze ook in het buurland, Swaziland, niet onbekend. Het betekent : ‘Je ziet slechts een stukje’. Hier : enkel ‘die oortjies van die seekoei’, enkel de oren van het nijlpaard. Wij zouden het over ‘het topje van de ijsberg’, hebben, maar onder een verzengende tropenzon lijkt dat niet zo aangewezen. Je zou net zo goed kunnen spreken van ‘Dis net die oë van die krokodil’, de ogen van de krokodil, want slechts die zie je als het dier je van onder de waterspiegel beloert. Het overgrote deel van beide dieren blijft verborgen. De laatste zegswijze, met de krokodil, klinkt echter heel wat agressiever. Maar net daarom sluit ze beter aan bij deze getuigenis. En dat zal geleidelijk aan duidelijk worden. Heel algemeen gesteld : we nemen slechts een uiterst klein deel van de werkelijkheid waar. Het overgrote en belangrijkste deel ervan ontsnapt ons.

Vanuit de Griekse beschaving - samen met het christendom de twee pijlers van onze Westerse cultuur - kennen we de Oudgriekse denker Herakleitos van Efeze (-540/-480). Deze leerde dat de werkelijkheid twee aspecten heeft. Er is enerzijds wat voor iedereen onmiddellijk gegeven is, maar anderzijds is er een meer verborgen deel. Dit laatste leek hem belangrijker, want het bepaalt en stuurt het eerste.

Met zijn opvatting is hij verre van alleen. Naast ook anderen, belichtte de Weense psychiater Sigmund Freud (1856/1939) reeds de grenzen van ons bewustzijn en hij onderzocht de invloed van het on- en het onderbewuste op het denken en het gedrag van de mens. Dit onderbewuste zou enkel met grote moeite en dan nog slechts ten dele

tot ons bewustzijn kunnen doordringen, terwijl het onbewuste ons volledig zou ontsnappen. De Westerse mens hoort dit niet graag beweren en meent dat hij of zij over een behoorlijk goede zelfkennis beschikt. Dat men minstens ten dele onvrij zou zijn, dat men wel eens meer zou beheerst worden door niet-bewuste neigingen van het eigen ziele-leven, dat wil men in onze tijd niet echt geweten hebben.

In zijn boek '*Bantoe filosofie*¹' noteert Pater P. Tempels (1906/1977), de in Berlaar geboren Belgische franciscaner missionaris, dat voor een Bantoe het mysterieuze begrip 'levenskracht' waarover iemand al of niet beschikt, veel bepalender is voor diens gezondheid en geluk dan al het materiële dat hem of haar omringt. Zo eist een Bantoe die bestolen wordt, in de eerste plaats niet het gestolen voorwerp terug, maar wel herstel van zijn levenskracht. Het gestolen voorwerp bevat een deel van zijn eigen levenskracht. En die wil hij of zij in de eerste plaats terug. Het voorwerp zelf is van minder belang.

In zulk een levensvisie kan een mens, een voorouder, een geest of een godheid, de eigen kracht immers vermeerderen door te delen in de krachten van andere wezens. En dat geloof wordt in vele Afrikaanse stammen gedeeld. Men pijnigt er zich niet met filosofische vragen wat de goden juist zijn, maar wel wat ze doen en hoe men kan delen in hun kracht. Dit om de vele uitdagingen en bedreigingen van een bestaan in de wildernis aan te kunnen.

Op haar wijze kent ook de Bijbel een dynamische opvatting van religie. In *Lucas 8:43*, zegt Jezus dat iemand hem heeft aangeraakt, want Hij had een kracht van zich voelen uitgaan. Dan blijkt dat een vrouw die al jaren aan bloedvloeïing leed, achter zijn rug de zoom van zijn kleed had vastgehouden. Zij geloofde dat ook Jezus' kleed deelde in zijn bijzondere levenskracht, en dat zij, als ze zijn kleed kon aanraken, op haar beurt ook hierin zou delen. Dan, zo meende ze, zou ze van haar kwaal genezen worden. De evangelietekst vervolgt dat zij inderdaad genas. Jezus voegde er verder aan toe dat haar geloof haar had gered. *Lucas 6:19* vermeldt verder dat een hele menigte Jezus wilde aanraken omdat er een kracht van Hem uitging die allen genas.

Hieruit blijkt overduidelijk dat religie onlosmakelijk verbonden is met dat mysterieuze begrip 'levenskracht', en dat sociologische of psychologische elementen hieraan veeleer ondergeschikt zijn. De evangelietekst zegt wel dat Jezus een kracht van zich voelde uitgaan, maar vermeldt niet dat de vrouw, bij het ontvangen van die kracht - het is juist haar geloof dat maakt dat zij die kan ontvangen - dit op haar beurt ook opmerkte. Dit zou b.v. gekund hebben indien zij bevestigde dat zij dan tintelingen voelde over heel haar lichaam, of dat zij een stroom van myriaden lichtende puntjes naar zich had 'zien' toestromen. Indien ze dat wel vermeld had, dan zou zij hiermee bevestigd hebben dat zij over een zekere 'gevoeligheid' beschikte. Het 'voelen' en 'zien' van zulk een kracht veronderstelt een inlevende houding, een zekere 'sensitiviteit' of 'helder aanvoelen' en zulks in de paranormale betekenis van het woord. Hiermee is eveneens duidelijk dat niet iedereen dit vermogen in die mate bezit. Ofschoon ieder mens, minstens op een minimale wijze 'sensitief' is, maar er nauwelijks aandacht voor heeft en het ook niet ontwikkelt. De evangelietekst vermeldt enkel dat de vrouw geneest, maar zegt niets over de hiervoor vereiste energiestroom die van Jezus naar haar gaat.

Alleen het voor iedereen waarneembare feit, de genezing, wordt in deze evangelietekst beschreven. Niet de volle werkelijkheid. Die is enkel op een helderwaarneembare wijze vast te stellen. Op zijn Afrikaans gezegd: 'Dis net die oortjies van die seekoei', wat de Bijbel hier vermeldt. Wie echter het geheel van wat er gebeurt, opmerkt, zowel het feit van de genezing als de fijnstoffelijke stroom van energie, 'ziet' 'die hele seekoei' in plaats van net die ore'. In een aantal niet-Westerse culturen is zulk een helder waarnemen niet zo uitzonderlijk, en het wordt ook doorheen de vele generaties doorgegeven en verder ontwikkeld.

Onze Westerse wereld is er sedert de 18de eeuw, de eeuw der verlichting, behoorlijk armer aan geworden. Hier kwam de 'autonome rede' in de schijnwerpers. Men richtte de blik naar deze zijde, de materiële zijde van de werkelijkheid, een werkelijkheid die zich dan vooral zintuiglijk toont. Maar het licht dat in de traditionele culturen,

met hun kijk op die meer omvangrijke werkelijkheid, eeuwenlang had geschieden, doofde in het Westen stilaan uit. De aandacht ging vooral naar ‘die oortjies’, met als gevolg dat “die hele seekoei” geleidelijk meer en meer in het water verdween.

‘Die oortjies’? Of ‘die seekoei’?

De Britse occultiste Dion Fortune, (1890/1946), die heel wat ongewone dingen over magie schreef, zegt dat alle verhalen in haar boek *‘De geheimen van Dr. Tavernier’*² op werkelijkheid berusten, en dat die wel eens veel sterker uitvalt dan wat men zich in de fantasie kan voorstellen. Haar getuigenissen tonen vooral aan dat het onbewuste in de mens zeer sterk aanwezig is, en dat zelfs gebeurtenissen uit een vorig bestaan een doorslaggevende rol kunnen spelen, een rol waar het huidige bewustzijn geen weet van heeft. En deze visie raakt ook ons thema.

Anderzijds verhaalt de Française Alexandra David-Neel (1868/1969), die het in Tibet tot boeddhistisch lama bracht, in haar *‘Liefdestover en zwarte magie’*³, hoe zwart-magiërs de levenskracht van jonge mensen kunnen stelen. Van haar roman waarin ze deze gruwelijke praktijken beschrijft, zegt ze dat hij “van het begin tot het einde waar is”.

Vatten we tenslotte in de Bijbel, *2 Samuel 12*, samen. De Heer zond de profeet Nathan naar Koning David en vertelde hem van een rijk man die veel lammeren had, maar voor zijn feest het enige lammetje van een

arme man afnam. De koning was verontwaardigd over zulk een gedrag en zei dat die dief moest gestraft worden. Nathan antwoordde David zonder omwegen : Koning, die man ben jij. Je hebt zijn vrouw Uria zwanger gemaakt, stuurde hem nadien als soldaat naar het front en hoopte dat hij in een veldslag zou sneuvelen. Zo gebeurde het. Je meende zo je fout voor God te kunnen verbergen. Nu zal het zwaard zich nooit meer van uw huis afkeren, omdat u God verachtte. Koning David geeft zijn fout toe.

Naar de letter verteld, is het verhaal van het lammetje niet echt gebeurd. Zulke verhalen staan model voor hun origineel. Zo vervangt de term 'lam', de originele term 'vrouw'. Hun gemeenschappelijke eigenschap is dat ze beiden van iemand ontnomen werden. De verteller spreekt in termen die gelijkenissen of samenhangen uitdrukken. Ook David begrijpt dat onmiddellijk want hij bekent schuld. Deze verhalen geven een onderliggende waarheid weer die veel verder doordringt, veel omvangrijker en werkelijker is dan wat strikt gezegd wordt. Hun oppervlakkige structuur verwijst naar een diepere.

Het staat iedereen vrij zich in het leven tevreden te stellen met 'die oortjes', of zich vragen te stellen naar het al of niet bestaan van 'die hele seekoei'.

Het schooltje in Eswatini

Onze getuigenis speelde zich af in het Swaziland van vele jaren geleden. Het land wordt in de eigen taal, het Swazi, Eswatini genoemd. Het is een koninkrijk in Afrika, en wordt geheel ingesloten door de landen Zuid-Afrika en Mozambique. Naast Swazi spreekt men er eveneens Engels. Ofschoon het op de kaart van Afrika onooglijk klein lijkt, toch is het zo'n 5,6 keer groter dan België. Vergeleken met Frankrijk beslaat haar oppervlakte ongeveer 1/3 van dat land. Eswatini telt bij benadering 1,1 miljoen inwoners.

In het noordwesten van dat land, in de bergachtige streek tussen de Lomati-rivier en het Sondeza natuurreserveaat lag een kleine dorpsgemeenschap waar enkele decennia geleden de westerse cultuur en de christelijke missionering nog nauwelijks waren doorgedrongen. Dat veranderde echter in de vorige eeuw. Een oudere pater, pater Henry, die al langer in Eswatini verbleef, en een tiental missiezusters kwamen er een klooster en een schooltje bouwen. Ze konden rekenen op de enthousiaste hulp van de lokale overheid en van vele dorpelingen. Zo kregen hun kinderen er de eerste beginselen van leren lezen, schrijven en rekenen, en enig onderricht in de Bijbel en het christendom. Zoals alle pionierswerk was het aanvankelijk wel wat zoeken, maar na vele moeilijkheden te hebben overwonnen, mocht het resultaat er best zijn. De kloostergemeenschap en het schooltje deden het naar behoren en regelmatig kwam pater Henry, die niet in het klooster maar in een naburig dorp woonde, iedereen met raad en daad bijstaan. De religieuze gemeenschap en de school bloeiden tot ieders voldoening voorbeeldig. Tenminste, zo leek het toch. De jaren gingen voorbij.

Bron foto's : zie ⁴ en ⁵.

Het schooljaar start

De Vlaamse Marie-Madeleine, was na haar opleiding tot onderwijzeres, togetreden in het klooster. Doch haar roeping lag in de missies. En zo was ze in het dorpje in Eswatini verzeild geraakt. Daar had ze reeds enkele jaren de hoede over het eerste leerjaar. En dat lag haar bijzonder goed. Kinderen helpen bij hun eerste stappen naar de

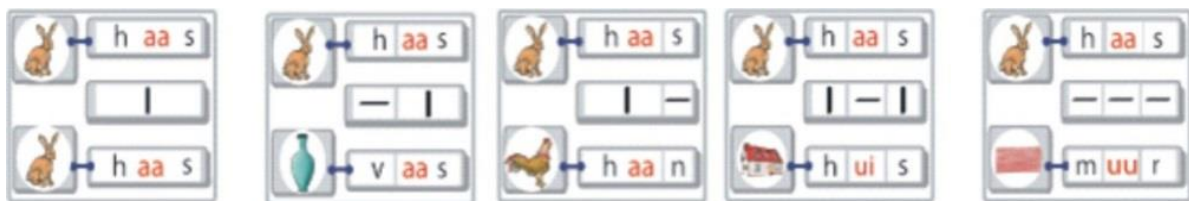
wondere wereld van de grote mensen, heeft iets boeiends. Vol verwachting en met een groot enthousiasme had ze weer eens naar die dag toegeleefd waarop ze zovele nieuwe gezichtjes opnieuw mocht verwelkomen. En vandaag was het zo ver. Het klasje stond er, net zoals zij, netjes en opgeruimd bij. En met een bijna ingehouden blijheid keek ze vol verwachting naar wat komen zou.

Kinderen leren lezen was zowat haar hobby geworden. Ze had behoorlijk nagedacht hoe ze dit jaar de beginnende lezertjes die eerste stappen spelenderwijs zou laten zetten. Dat had iets te maken met ordenen, zo wist ze, met het zien en het horen van gelijkenissen en verschillen tussen eenvoudige woordjes. Doorgedacht: als je kinderen leert ordenen bij het leren lezen, zo meende ze, dan maken ze zich een methode eigen, die ze ook later en op velerlei gebieden van het leven kunnen toepassen. De lessen logica en de vooropstellingen “wat is, is “ en “wat zo is, is zo”, die haar in haar studietijd werden bijgebracht, kwamen haar weer voor de geest. Het betreft hier niet een dwaze herhaling, maar het gaat om een eerlijke bevestiging, een beamen van wat bestaat. Zo laat de leugenaar “wat is” of “wat zo is”, niet zijn wat het is, maar zegt integendeel van datgene “wat is”, dat het “niet is”, of van datgene wat “zo is”, dat het “niet zo is”. Logisch ordenen staat in verband met het zoeken naar waarheid en het beamen ervan. Wie dus logisch geldig redeneert, redeneert tevens gewetensvol. En omgekeerd is gewetensvol te werk gaan eveneens een logische kwestie.

Dan leidt dit niet alleen tot het meer gezond maken van de psyché van de mens, maar op een manier sluit het ook aan bij religie, zo had ze het van Pater Henry en van zijn lessen logica begrepen. En toen ze hem schreef van haar plannen om te trachten dit alles toe te passen op de didactiek van het aanvankelijke lezen, was hij er erg bijzonder door geboeid geraakt. “Mijn ‘stem’ zegt dat je hiermee moet voortdoen”, zo had hij geantwoord. En die stem inspireerde hem, net zoals de ‘stem’ van Socrates dat deed. Deze Oudgriekse filosoof en leraar van Plato beweerde ook een innerlijke stem te hebben die hem leidde. De stem van pater Henry had zich jaren geleden aan hem geïdentificeerd als een grote

heilige uit het begin van de middeleeuwen. Ze gaf hem raad in allerlei praktische levensproblemen die mensen aan Pater Henry voorlegden. En dus was zuster Marie-Madeleine meer dan gemotiveerd om dit jaar nu eens niet met het memoriseren van woordjes te starten, maar door spelenderwijs woorden met elkaar te vergelijken, en zo tot lezen te komen.

Bovendien bestaan eenvoudige woordjes als ‘haas’, ‘vaas’, ‘haan’, ‘huis’, ‘muur’ zowel in het Nederlands als het Zuid-Afrikaans. Als een kind twee prenten verklankt en de overeenkomstige woorden naar klank en schrijfwijze onderling vergelijkt, komt het al zeer vlug tot het besluit dat datgene wat gelijk klinkt, ook eenzelfde grafisch teken heeft, en omgekeerd, wat hetzelfde teken heeft, ook gelijk klinkt. Dan heeft het zeer vlug ‘de sleutel’ om te leren lezen, gekraakt, en rest enkel nog het memoriseren van de ‘letters’.

Zo zien kinderen bijna onmiddellijk dat er totale gelijkenis is tussen de letters en klanken van de woorden ‘haas’ en ‘haas’. Er is gedeeltelijke identiteit, of analogie, tussen de woorden ‘haas’ en ‘vaas’. Beiden hebben een gelijk eindrijm. Maar er is ook gedeeltelijke identiteit tussen de woorden ‘haas’ en ‘haan’ omwille van hun gelijk beginrijm. De woorden ‘haas’ en ‘huis’ vertonen eveneens deelidentiteit, gezien hun gelijke begin- en eindletter of eindklank. Er is tenslotte een totaal verschil tussen de woorden ‘haas’ en ‘muur’.

Je houdt het nauwelijks voor mogelijk, maar zo kunnen kinderen zinnen ‘lezen’ zonder ook maar één letter gememoriseerd te hebben, gewoon, zoals hieronder geïllustreerd, door de prenten, of delen van de prenten, te verklanken. De overtuiging dat ze dat allemaal ‘zelf’ kunnen ontdekken, motiveert hen wel heel sterk.

Lees de zinnen.

Trek het ja-streepje (↑) of het nee - streepje (↓). Kleur de gelijke stukjes. Lees.

					
b e e n	r o o s	p e n	b e e n	v a a s	
↑ ↓ ↓	● ● ●	● ● ●	● ● ●	● ● ●	
ee n	r o o s	e n	ee n	v a a s	
ee n	r o o s	e n	ee n	v a a s	

				
p o p	v i s	p o p	b e e n	w i p
● ● ●	● ● ●	● ● ●	● ● ●	● ● ●
p o p	i s	o p	ee n	w i p
p o p	i s	o p	ee n	w i p

Zie ⁶

Kinderen kunnen zulke oefeningen dan ook onmogelijk ‘stil’ maken. Je hoort ze voortdurend woorden of woorddelen verklanken en zichzelf scherp beluisteren. Dan zie je ze vreemd in het ijle staren, terwijl ze traag en afgemeten prevelen wat de prenten in al hun welsprekende stilzwijgen voorzeggen. Hierbij beluisteren ze die vele bizarre klanken die ze in de hun zo vertrouwde woorden nog nooit hadden opgemerkt. Wat is dan de dagelijkse taal toch vreemd.

Het duurt nog wel even voordat bijvoorbeeld die ‘haan’, ‘haas’ en ‘duif’ weer de vertrouwde namen zijn die ze waren. En het is verbazend dat die echte haan, haas en duif er zo rustig bij blijven alsof het hen allemaal nooit heeft aanbelangd. Ja, alsof ze zelfs niet eens beseffen dat iets heel belangrijks van hen - hun naam - tot in zijn kleinste stukjes werd uiteen gedaan en nadien terug tot zijn geheel werd samengebracht. En dat zulks gebeurde, stel je voor... in een gewoon kinderhoofd. Wat een overwinning! Dat je als beginnende lezer zoiets voor mekaar kunt

krijgen. Heel diep in jezelf voel je een onbestemd gevoel van trots en voldoening. Alles in je zegt je dat je op de drempel staat om een hele reeks van gewichtige ontdekkingen te doen, ontdekkingen die nu eenmaal niet voor hanen, hazen en duiven zijn weggelegd. Neen, dat behoort enkel aan kinderen toe, wanneer ze al zo groot zijn dat ze met het leren lezen kunnen beginnen. Wat is dat alles toch een wonderlijke wereld. En van dat alles was zuster Marie-Madeleine een dagelijkse en blijde getuige.

Het dagboek

Zuster Marie-Madeleine nam haar vertrouwde dagboek. Hierin schreef ze voor zichzelf, en uit het hart, wat haar bezielde. Ze 'kroop weleens meer in haar pen', zoals dat heet. Niets literairs, gewoon voor het plezier. Het deed altijd deugd om de vrolijke dingen die ze had neergeschreven, later nog eens te herlezen. Toen de zusters ervan hoorden, hadden ze haar gevraagd om er enkele voor te lezen tijdens het middagmaal. Ja, dat wilde Zuster Marie-Madeleine wel. Ze koos voor 'Winterleven', een versje uit haar studententijd, toen het kerstfeest nog in de winter werd gevierd. Hier, in Eswatini is het dan zomer, en kerst vieren onder de tropenzon, dat voelt aanvankelijk wat vreemd aan.

Winterleven

*Zie, sneeuw bedekt de bomen, de winter is weer daar.
Ook Kerst zal weldra komen, en straks nog 't nieuwe jaar.
De velden dromen rustig, gehuld in witte vacht,
En vlokken dansen lustig, als sterren in de nacht.*

*Ach stukje aard zo teder, al lijkt je stil en dood,
Toch komt de lente weder, je draagt hem in je schoot.
Zovele goede dingen, die krijgen nu meer tijd.
Wie zou niet willen zingen, van vriendschap die verblijdt?*

*Van warmte die mag helen, van hoop nog in 't verschiet?
Van liefde om te delen, of van gedeeld verdriet?
Ach, laat toch niets verstoren, al 't goeds dat zich ontvouwt,
En blijft zo'n lied bekoren, dan wordt ons hart nooit oud.*

En een tweede versje, "Onze handen" ging ze ook voorlezen. Ze schreef het toen ze twee oudjes zo liefelijk hand in hand zag wandelen. Het ontroerde haar en dat wou ze zeker aan het papier toevertrouwen.

Onze handen

*Eenvoudig, als ons handen zijn, in lief en leed, bij dag en nacht,
zo voel 'k ze liefste, jouw en mijn, ineengestremgeld saam gebracht.*

*Bij grote ernst, bij 's levens spel, die zachte handen, zij alleen,
zij weten van elkander wel, het groot geheim van ons getweën*

*Steeds hebben zij die taal gekend, als troostend woord, of blijgezind
en teder, en haast zonder end, verteld hoe jij me steeds bemint.*

*Ach mochten mensen met hun pijn, of vreugdevol, in stil gebaar,
eenvoudig als zo 'n handen zijn, zo hartverwarmend voor elkaar.*

Een opvallende bescheidenheid

Maar onlangs had ze voor het eerst ook minder aangename dingen aan haar dagboek toevertrouwd, dingen waar ze het toch moeilijk mee had. Ze bladerde even naar een bepaalde bladzijde en las in stilte wat ze eerder had neergeschreven.

Ik werk al enkele jaren in dit dorpje als missiezuster en ik heb het er niet zo gemakkelijk. Vooral de kloosterregel die me een onvoorwaar-

delijke gehoorzaamheid oplegt valt me erg zwaar. En moeder overste houdt zich toch zo strikt aan deze regel. Onze verstandhouding was hierdoor wel hoffelijk, maar nooit echt vriendschappelijk en minzaam. Doch onlangs gebeurde er iets in ons schooltje dat onze niet eenvoudige relatie nog behoorlijk vertroebelde.

Op een dag, toen de lessen al een week bezig waren, stond moeder overste, die eveneens directrice van de school was, ouders te woord voor een late inschrijving van een nieuw kind. Ik was toen in mijn klasje, dat aan haar kantoor grenst, aan het werk en ik hoorde ongewild een deel van wat er gezegd werd. Tijdens dat gesprek liet moeder overste zich ontvallen dat het met de oude lokale religie helemaal fout zat. Dat de vele plaatselijke gebruiken gewoon op bijgeloof berusten en dat zogezegde paranormale genezingen meer ingebeeld dan werkelijk waren. Ik stond met verstomming geslagen. Dat was een frontale aanval op hun culturele eigenheid, zo vond ik. Hoe moet zoiets in het dorp overkomen? Nadien beklemtoonde zij nogal uitvoerig haar bescheiden leefwijze, haar dienstvaardigheid, nederigheid en haar hoge pedagogische en evangelische roeping.

Toen ik ze na afloop van dit gesprek weer ontmoette zei ik enigszins humorvol - ik had wellicht beter gezwegen, maar het kwam zo spontaan in me op - "Moeder overste, met je wel erg opvallende bescheidenheid blijf je toch echt een expert in bekeringswerk hé". Ik dacht dat zij deze grappig bedoelde contradictie zou begrijpen en er eveneens zou om lachen. Het zou onze verstandhouding wel ten goede komen, zo meende ik. Maar kijk, de anders zo gedisciplineerde zuster verloor tot mijn grote verbazing haar zelfbeheersing en riep me geërgerd toe : "Zuster Marie-Madeleine, wie denk jij wel dat jij bent? Jij denkt hier toch niet een beetje oppositie te komen voeren zeker"?!

Ik schrok hevig van deze harde en totaal onverwachte reactie. Ik was als verlamd en moest even bekomen. Ik stamelde dat ik het helemaal zo niet bedoeld had en trachtte me te verontschuldigen voor mijn onbezonnen uitspraak. Maar ik kreeg gewoon de kans niet. Met een ruk keerde zusters overste me verbeten de rug toe en verdween in snelle pas

naar het klooster. Daar stond ik. Minutenlang bleef ik sprakeloos. Haar repliek klonk in mijn hoofd nog lange tijd na. Het hele gebeuren zette me behoorlijk aan het denken. Hoe kon een eerder grappig bedoelde en naar mijn aanvoelen toch onschuldige opmerking, zulk een hevige reactie veroorzaken? Ik begreep het niet. Moeder overste vermeed iedere dialoog hierover met me. En ik wilde het onderwerp zo graag terug ter sprake brengen, om het te kunnen bijleggen. Doch daarvoor had ze geen tijd. “De kinderen gingen voor”, zo benadrukte ze.

Ik was zo moe.

Weken later bleef het hele gebeuren en de boosheid van moeder overste me nog steeds bezig houden. Uit de eerder afstandelijke blikken van enkele andere zusters naar me toe, begreep ik dat zij iets van die spanning wel moesten aanvoelen, hoewel ik hierover met niemand had gesproken. De start van de lessen lag ondertussen al enige tijd achter ons. Maar de geladen sfeer maakte dat mijn arbeidsvreugde er wel onder leed. Mijn anders zo rustige zelfbezit leek wel eens meer ver te zoeken. Bovendien had moeder overste onlangs laten verstaan, neen, ze had het niet zo uitdrukkelijk gezegd, maar in het bijzijn van iedereen heel subtiel verwoord, dat sommigen te weinig enthousiasme aan de dag legden voor hun onderwijsopdracht. Als deze tendens zich langer zou doorzetten, dan voelde ze zich wel gedwongen om sommige zusters een ander leerjaar toe te wijzen. Ze voegde er nog aan toe dat de eerste klas zeker een toonbeeld moest blijven. Vele ouders baseerden zich inderdaad op de goede gang van zaken in dat leerjaar om hun kind al of niet in te schrijven. Ik had de pijnlijke hint duidelijk begrepen.

Maar ze sprak waarheid. Ik liep er inderdaad al enige dagen vermoeid en futloos bij, nam nauwelijks nog enig initiatief en telde zowat de uren van de dag tot mijn dagtaak er weer op zat. Moeder overste meende dat mijn hele probleem te herleiden was tot een vorm van negatief denken en dat mijn vermoeidheid zeker niet in mijn lichaam zat, maar ergens ‘tussen mijn oren’. Zijzelf gaf les in de hoogste klas en meende dat ik me

deze ongewone vermoeidheid gewoon wijsmaakte, maar dat er echt geen objectieve grond voor was. Zo graag wilde ik dat ook geloven.

Zij stelde verder zichzelf als voorbeeld. Zij blaakte inderdaad van energie. Volgens haar kwam dit omdat zij van haar werk hield en erg graag met de kinderen contacten legde. Zij bedoelde het wellicht allemaal goed, maar haar woorden kwamen toch wel hard aan. Zeker omdat het naar mijn aanvoelen met een verwijtende ondertoon werd gezegd. In het klooster leef je voortdurend zo dicht bij elkaar, dat zelfs een schijn van onenigheid zich veel sterker laat voelen, dan wanneer je niet de hele tijd samen bent. Wanneer ze me zag, beklemtoonde zij het andermaal : “Het is de vreugde van te mogen werken met kinderen die je de energie geeft om voort te doen”. “En”, zo vervolgde ze nog, “die toevoer van energie is voor mij bijna tastbaar. Richt je in je dagelijkse gebeden tot de Drie-eenheid en de maagd Maria en vraag hen om kracht. Het zal je zeker helpen”. Ja, dat was duidelijk taal. Een aantal zusters schenen haar woorden stilzwijgend te beamen. Voor mij klonk er een bijna onmerkbare triomf in haar stem. Zij had, zo meende ze, de juiste instelling. Ik had die niet. In haar hele betoog voelde ik een enigszins verwijtende ondertoon.

Als kloosterzuster heb je de belofte van gehoorzaamheid afgelegd. Je betwist de uitspraken van moeder overste dus niet. Maar toch, iets in haar terechtwijzing klopt niet, zo meende ik, al is me niet direct duidelijk wat. Dagen lang dacht ik er over na. Tevergeefs. Ik vroeg in voorzichtige bewoordingen om raad bij enkele zusters, maar zij steunden me niet echt. Het werd niet openlijk zo verwoord, maar ik voelde dat ze achter de visie van moeder overste stonden. Het bleef me bezig houden, en ondanks mijn gebeden bleef de vermoeidheid aanhouden. Vreugde om je werk kan je motiveren om je met hart en ziel in te zetten. Vreugde kan maken dat je je werk graag doet. Maar kan vreugde er bijvoorbeeld ook voor zorgen dat je minder slaap nodig hebt? Maakt vreugde je fit? Of moet je ook dan nog steeds je rust respecteren? Zoals gezegd, moeder overste blaakte van energie. Ik niet.

Dat was echter niet alles, ik had het steeds moeilijker om al te lang

in haar aanwezigheid te blijven. En dat gevoel van onbehagen verminderde niet. Integendeel. Ook hield ik het op haar bureeltje niet lang uit. Als ik haar wat moest zeggen, bleef ik meestal in de deuropening staan. Hoe langer hoe meer kwam het me voor dat dit kamertje in een diepe, beklemmende duisternis baadde. Ik hoopte echt dat het inbeelding van me was, dat ik het mezelf wijsmaakte, en dat er inderdaad geen reden toe was. Maar toch, ik kon mezelf niet echt overtuigen. Intuïtief voelde ik maar al te goed dat er wel degelijk 'iets' aan de hand was, iets objectiefs, iets geheel buiten mezelf. Bleef ik te lang en te dicht in haar buurt, dan voelde ik me onwel, alsof mijn energie me ontnomen werd. Ja het gebeurde dat ik dan lichte koorts kreeg. Hoe in hemelsnaam zoiets aan moeder overste of aan andere zusters uitleggen? Ik wist het niet. Er met iemand over praten? Dat lag in onze kleine gemeenschap niet zo voor de hand. Misschien gaat het wel vanzelf over, zo dacht ik. Of brengt de tijd wel raad? Misschien gaat het over als ik aan leuke dingen tracht te denken?

Lieflijke dingen

En dus zocht Zuster Marie-Madeleine naar teksten die haar zouden opbeuren en haar gemoed ten goede zouden keren. Ze trok zich terug in haar kamertje en bladerde wat in haar Bijbel. Ze las de *eerste brief der Korintiërs*, vers 3 tot 8, die handelt over de liefde :

Al spreek ik de taal van mensen en engelen, als ik de liefde niet had, ben ik een galmend bekken, of een schel cimbaal. Al heb ik de gave van de profetie, al ken ik alle geheimen en alle wetenschap, al heb ik het volmaakte geloof dat bergen zou kunnen verzetten, als ik de liefde niet heb, ben ik niets. En deel ik al mijn bezit uit, al geef ik mezelf prijs om me daarop te kunnen beroemen, als ik de liefde niet heb, helpt het mij niets. De liefde is geduldig en vriendelijk, de liefde is niet afgunstig; zij praalt niet, zij verbeeldt zich niets. Zij gedraagt zich niet onfatsoenlijk, zij zoekt zich zelve niet, zij laat zich niet kwaad maken en rekent het kwade niet aan. Zij verheugt zich niet over onrecht, maar vindt vreugde

in de waarheid; Alles verdraagt zij, alles gelooft zij, alles hoopt zij, alles verduurt zij. De liefde vergaat nooit.

Dan bladerde ze naar de Bergrede in *Matheus 6, 26* : Kijk naar de vogels van de hemel: ze zaaien niet en maaien niet en oogsten niet, je hemelse Vader voedt ze. Zijn jullie niet meer waard dan vogels? Zuster Marie-Madeleine liet het even bezinken. Dan sloot zij het boek. Ze keek door het raam en zag de vogels en hoorde hun vrolijk gefluit. Ze mijmerde even. Ze dacht aan het zonneliied van Sint Franciscus. Net als hij dankte ze God voor al zijn schepselen, voor broeder zon en zuster maan en voor de sterren. Voor de wind en het water. Voor broeder vuur die ons zijn licht en zijn warmte geeft. Voor moeder aarde die ons voedt en het land siert met prachtige bloemen en planten. Ze dankte God voor zijn liefde die vergiffenis schenkt, ze dankte hem voor de vrede.

Tenslotte nam zij een boek van Vladimir Soloviev⁷, een Russische denker, sloeg het open op de bladzijde waar zij een kartonnen bladwijzertje had gestoken, en las: “Het hart van de liefdevolle mens dankt God voor de gehele schepping, voor al wat leeft: voor de mensen, voor de vogels, voor de dieren, voor de engelen. In bewondering voor al het goede dat bestaat, is die mens tot tranen bewogen en een alles insluitende en diepgevoelde vertederende neemt van hem bezit. Een intens meevoelen met het lijden van die schepping dringt diep in het hart van die mens door. Hij kan dan ook niet zien of uitstaan dat een schepsel het minste kwaad, ook maar de minste treurigheid te doorstaan heeft. Daarom juist bidt hij, tot tranen bewogen, zelfs voor de woordloze wezens, voor de vijanden der waarheid, voor degenen die hem schade berokkenen. Biddend vraagt hij dat God ze in stand houdt en hun vergiffenis schenkt. Zelfs voor de kruipende dieren bidt hij, met een allesomvattende tederheid.

Zuster Marie-Madeleine sloot het boek. Ze voelde zich al beter. Het liep stilaan naar de Paastijd. In Eswatini begint een schooljaar niet in september en eindigt het niet in juni, maar het valt samen met een kalenderjaar. De zusters hadden allen een behoorlijk goede stem en ze vormden een klein koortje waarmee ze de religieuze diensten wat

opluisterden. Soms zongen ze zelfs meerstemmig. Eénmaal in de week, en dat was vandaag, oefenden ze. En daar was het nu stilaan tijd voor. Zuster Marie-Madeleine hield van muziek. Gregoriaanse zangen kunnen zo verheven klinken. Ze zongen eveneens het 'Veni Creator'. Gewoonlijk beluisterde ze de schoonheid van de melodie, maar nu wilde ze wat meer op de betekenis van de tekst letten. Ze had ooit een mondvol Latijn geleerd, en nam zich voor elke zin in gedachten te vertalen.

*Veni, creator Spiritus,
(Kom, schepper van de geest),*

*mentes tuorum visita,
(laat jouw geest ons bezoeken),*

*imple superna gratia,
(vul met goddelijke genade),*

*quae tu creasti pectora.
(de boezem (het hart) dat jij hebt geschapen).*

Een jubileum

Het was bijna vijftig jaar geleden dat Pater Henry Priester werd gewijd, en dat mocht niet ongemerkt voorbijgaan. Hij had zoveel voor het klooster en het schooltje gedaan. En vandaag kwam hij, zoals hij wel eens meer deed, in de klas van zuster Marie-Madeleine de kinderen even begroeten. Hij kwam hen aanmoedigen bij het leren lezen en rekenen. Ook wilde hij weten hoe goed ze hun gebeden al kenden. Moeder overste vond dat er in het schooltje van het klooster, onmiddellijk na de Hoogmis van Pasen, een korte gelegenheids-toespraak moest zijn voor de schoolkinderen en de gelovigen. Ze wilde dat pater Henry in de bloemetjes gezet werd en dat wij hem dankten voor het vele werk dat hij voor de school en het klooster deed. Zij

meende dat zuster Marie-Madeleine hiervoor de aangewezen zuster was, omdat zij wel eens meer een gedichtje schreef.

Zuster Marie-Madeleine schreef in haar dagboek: “Ofschoon zulk een toespraak heel wat werk met zich meebrengt, toch was ik verheugd dat ik het mocht doen. Ik had toch zoveel ontzag voor Pater Henry. Jaren geleden had ik in mijn opleiding nog een cursus religiefilosofie en logica bij hem gevolgd. Mij verbaasde toen telkens opnieuw zijn gedegen vakkennis, zijn grote belezenheid en de wijze waarop hij schijnbaar losse gegevens met elkaar in verband kon brengen.”

Dan overliep zij voor zichzelf wat ze zich van Pater Henry verder nog herinnerde. Zo was hij thuis in de gebruiken van niet-Europese religies, en hij was, als één van de weinigen, erg goed op de hoogte van hun paranormale praktijken en hun magie. Er werd, toen hij nog in Vlaanderen woonde, zelfs in ruimere kring gefluisterd dat hij zieke mensen die door de medische wereld opgegeven waren, op een paranormale wijze had genezen. Zelf bleef hij daar zeer zwijgzaam over. Wellicht uit bescheidenheid, maar ook uit veiligheid. Het is in België immers bij wet verboden om op een illegale manier aan geneeskunde te doen. Zelfs als de medische wetenschap zegt machteloos te staan. En dit omwille van de vele misbruiken. Jammer, want zo leidt een misbruik tot een verbod op het gebruik...

Later studeerde Pater Henry verder, werd professor in de theologie en doceerde vervolgens een aantal jaar vergelijkende godsdienstwetenschap. Toch sprak een leven als missionaris hem meer aan. Hij vertrok naar Batéké, aan de oevers van de Ogué, in de grensstreek van Gabon en Congo. Hij werkte er acht jaar en werd daarna een soort van reizende missionaris in heel Eswatini. Hij hielp daar waar de nood het hoogste was.

Ouder geworden en wat moe gereisd, koos hij voor een vaste verblijfplaats in de buurt van de Lomati-rivier, niet ver van de kloostergemeenschap. Van daaruit hielp hij iedereen die op hem een beroep deed. Door zijn ruime contacten en ervaring stond hij open voor

niet-christelijke religies en de dynamistische en paranormale aspecten ervan. Dikwijls beklemtoonde hij dat het christendom eveneens heel wat dynamistische aspecten had. Op latere leeftijd sprak hij in beperkte kring ook gemakkelijker over zijn mediale en helende gaven, iets wat zijn contacten en zijn verstandhouding met de sangoma's, de lokale genezers in Eswatini, ten goede kwam. Op een dag fluisterde hij zuster Marie-Madeleine toe dat ze, zoals iedereen die er de nodige aandacht voor heeft, zelf ook een eerder bescheiden sensitiviteit bezat, die zich geleidelijk wel verder zou ontwikkelen. Dat zou ze mettertijd ook wel merken. Maar daar had onze zuster nauwelijks al iets van ondervonden.

De gelegenheidstoespraak

Zuster Marie-Madeleine vertelt. “In mijn gelegenheidstoespraak trachtte ik de verdiensten van pater Henry op een poëtische wijze te verwoorden. In versvorm had ik zijn levensloop enigszins geschetst en humorvol en in een beeldende taal een aantal grappige anekdotes vermeld. Hij stond toen net naast mij en werd figuurlijk, en nadien letterlijk in de bloemetjes gezet. Ik raakte het hoge en edele karakter van zijn pastoraal werk aan en verwees hierbij herhaaldelijk naar de platonische ideeënwereld. Een wereld die, zoals wellicht bekend, erg aansluit bij het Bijbelse gedachtegoed. De platonische ideeën werden later door Albinus, een kerkvader, gezien als de gedachten van God. En ideeën, geschapen door de gever van alle levenskracht, zitten uiteraard boordevol energie. Dat zou ik zo dadelijk ondervinden.”

“De ongeveer honderdvijftig aanwezigen in het kerkje waren bijzonder geboeid en leefden mee met elk woord en elk beeld van het vers. Zij voelden zich hierbij bijzonder betrokken, ze hadden het schooltje en het klooster toch mee helpen bouwen, en werden in hun gevoelsleven ook erg aangesproken. Pater Henry had, ook achter de schermen, zoveel hulp geboden. Hun ‘hart’ beaamde de verwoorde gedachten en alle aanwezigen leefden mee met de rijke beelden en de

energieën die de tekst opriep. Hun dankbaarheid was groot. Tijdens de korte pauzes die ik in mijn voordracht legde, bleef iedereen zo geboeid luisteren dat men zelfs een speld kon horen vallen. De pater werd bijna tastbaar overladen met gevoelens van dankbaarheid. Hoe het kwam, dat wist ik niet, maar ik voelde dat er iets ging gebeuren, dat er iets moest gebeuren. Een niet te definiëren spanning steeg naar een climax. Ik kon het toen niet onder woorden brengen zoals ik het nu doe. Maar de geconcentreerde aandacht van de aanwezigen, de kwantitatieve fijnstoffelijke energie die ze naar me stuurden, stond op het punt een kwalitatieve sprong te nemen.”

“Plots was het alsof ik letterlijk en vrij bruusk uit mijn lichaam werd geduwd. Het verschijnsel was me toen nog onbekend, maar ik onderging een fijnstoffelijke uittreding. Ik bevond mij ineens zo’n twee meter achter mijn eigen lichaam, dat gelukkig op een soort van automatische piloot het vers verder bleef voordragen. Mijn bewustzijn bevond zich voor het grootste deel echter in mijn fijnstoffelijk lichaam. Ik ‘zag’ voor me, mezelf de tekst verder voordragen, maar eveneens ‘zag’ ik de fijnstoffelijke koord die me met mijn biologisch lichaam verbond. Tot mijn overgrote verbazing merkte ik ook dat er vanuit de maagstreek van iedere aanwezige een fijnstoffelijke draad naar mijn maagstreek liep. Het was een uiterst merkwaardig zicht, een publiek dat met dunne koorden letterlijk aan mij vast hing.”

“Ik wist dat het hoogtepunt van mijn tekst nog moest komen. Daar verwoordde ik in beelden, die me sterk ontroerden, het hoge ideaal dat Pater Henry steeds nastreefde. En zie, alle draden van de aanwezigen bundelden zich samen in mijn maagstreek, en ineens, zomaar, barstte de wereld hoog boven me open. Mijn kruinchakra verwijdde zich en daaruit kwamen alle draden, maar verenigd, gebundeld in wat mij één sterk en dik touw leek. Dit dikkere ‘touw’ ging regelrecht de hoogte in.
“

“Nog steeds op automatische piloot lezend, ‘zag’ ik hoog boven me een overweldigend en schitterend licht, als een vuurwerk dat openbarst. Er klonk een hemelse muziek, zoals ik nog nooit gehoord

had. En zie, myriaden lichtende puntjes daalden neer en bundelden zich samen tot een nog veel dikkere koord dan de koord die omhoog gegaan was. Die dikkere koord kwam naar mij, ging terug doorheen mijn kruinchakra, en verder door mijn fijnstoffelijk lichaam tot aan mijn maagstreek, tot de zonnevlecht. Van daaruit ging het niet naar het publiek terug, maar wel naar Pater Henry. Die kreeg vrij plots de hele bundel fijnstoffelijke energie in zijn zonnevlecht te verwerken. Op dat ogenblik werd hij heel geëmotioneerd en moest even zijn ontroering verbergen.”

“Nadat hij die energie in zijn aura geïncasseerd had, verflauwde het hele beeld. Ik voelde me terug naar mijn biologisch lichaam getrokken worden, en bevond me even later weer bij mijn tekst, net op tijd om het slotwoord te lezen. Onder een langdurig applaus werd Pater Henry in de bloemen gezet. Velen kwamen me nadien ook vertellen dat ze het hele gebeuren gewoon prachtig hadden gevonden. Ik denk dat de energie en de gelijkgestemde gedachten van de vele toehoorders, in de fijne stof een vorm, een soort van lichtende wolk heeft gevormd. En dat deze wolk gelijkaardige, maar veel krachtigere energieën moet hebben aangetrokken. ‘Similia similibus’ zo heet men dat. In het geheel van de werkelijkheid zoekt het gelijke naar het gelijke. Zo moet de energie die van boven kwam, een veelvoud geworden zijn van de energie die eerst was opgebouwd. En die versterkte fijnstoffelijke energie was bestemd voor Pater Henry, die daardoor meer kracht kreeg om zijn edele taak voort te zetten. En wat ik me nadien realiseerde, ik had nu aan den lijve ondervonden dat ik blijkbaar toch een zekere sensitiviteit bezat.”

“Tot daar deze ervaring die me vele jaren later nog zeer helder voor de geest staat. Ik geef toe, het is geen harde wetenschap, maar het was wel een bijzonder overweldigende gebeurtenis. Voor mezelf is het ondertussen duidelijk geworden: gedachten ‘werken’ in de fijnstoffelijke wereld. Zeker als ze versterkt worden door de gedachten, de gevoelens en de wil van vele gelijkgestemden.”

“Na afloop van de voordracht kwam pater Henry me uitvoerig bedanken. Ook informeerde hij naar de wijze waarop ik de kinderen

leerde lezen. “Dat gaat verbazend vlot”, had ik geantwoord. Dan vroeg hij me of verder alles naar wens was. Ik was enigszins verbaasd over die vraag. Ik knikte, doch met enige aarzeling. Het was alsof hij aanvoelde dat ik behoefte had aan een gesprek. “Toon me dan maar eens hoe dat lezen in zijn werk gaat”, zei hij. En dat gaf ons een uitstekende gelegenheid om ons even terug te trekken in mijn klasje, waar ik vrij kon spreken.”

Een klasbezoek

In grote lijnen vertelde Marie-Madeleine van haar uittreding toen zij het vers voorlas, van de merkwaardige stroom van fijne energie die zij zag, Ook bracht ze de boosheid van moeder overste ter sprake, en zelfs van de koorts die zij, Marie-Madeleine, kreeg in het bijzijn van moeder overste.

Pater Henry luisterde aandachtig. “Goed dat je zelf zulk een uittreding hebt meegemaakt”, zo begon hij. “Nu ken je dat uit eigen ervaring. In de Bijbel, *Prediker 12:6*, wordt het bestaan ervan ook reeds vermeld. Men spreekt er van een zilveren koord, die het biologische en het fijnstoffelijke lichaam met elkaar verbindt. Het fenomeen is gemeengoed in bijna alle culturen. Als deze band breekt, dan vindt je fijnstoffelijke lichaam zijn weg naar je biologisch lichaam niet terug. Het fijnstoffelijke lichaam kan je biologische lichaam dan niet meer voeden met levenskracht. Dan gaat je biologisch lichaam dood. Maar je fijnstoffelijke lichaam blijft leven”.

Ook elders vindt men getuigenissen van anderen die ons vertellen dat sterk geconcentreerde gedachten krachten kunnen opwekken. Dat is overigens de basis van magie. Zo vertelt de Hongaarse E. Haich (1897/1994) in haar boek *Inwijding*⁸, dat ze haar man vroeg om intens aan iets te denken, en zij zou trachten deze gedachte intuïtief, op een paranormale wijze, op te vangen. Tot haar verbazing gebeurde er iets heel anders. Toen ze wachtte op datgene wat er in haar verbeelding zou opkomen, voelde ze duidelijk - ze ‘zag’ het gewoon - dat er uit zijn

maagstreek een stroom van myriaden kleine nevelkorreltjes, van ongeveer tien centimeter doorsnede, naar buiten stroomde en als een lasso rond haar lichaam kronkelde, en dit eveneens ter hoogte van haar zonnevlecht. Daarna 'trok' deze fijne materie Haig tot bij het raam, 'duwde' haar arm omhoog, 'bracht' haar hand tot bij het gordijn. Tenslotte 'dwong' deze materie Haich om dit opzij te schuiven zodat ze door het raam kon kijken. Op datzelfde ogenblik verliet die massa haar lichaam en kon ze zich weer vrij bewegen. En dan bleek dat haar man heel die tijd en met al zijn gedachte-kracht haar juist dat wilde laten uitvoeren : dat ze naar het raam zou lopen, het gordijn zou optillen en naar buiten zou kijken.

Dan zweeg Pater Henry enige tijd, alsof datgene wat hij daarna wilde zeggen, hem heel wat zwaarder woog. Hij zuchtte en vervolgde op een gedempte toon. "Ja, op een manier verbaast je probleem met moeder overste me niet. Maar hou wat hier binnenskamers gezegd wordt, toch maar voor jezelf. Zij is niet echt een rustige en gemoedelijke dame. Ze ziet een aantal dingen wel erg zwart-wit, zonder nuance. Mocht ze meer openstaan voor wat hier onder de mensen leeft, en wat deze zelf vertellen over hun religie, dat zou de zaken wel vergemakkelijken. Beweren dat de lokale religie met haar magische praktijken gewoon op bijgeloof berust, zonder hier echt op in te gaan, dat is wel erg brutaal gesteld. En dan maar verwachten dat deze mensen hun eeuwenoude cultuur en tradities verloochenen? Dat is gewoon onmogelijk."

"De contacten zouden heel wat beter kunnen verlopen als ze luisterde naar wat deze mensen zelf zeggen, en slechts daarna een weloverwogen aansluiting trachtte te vinden met het christelijke geloof. Dat opent deuren, en dat moet beslist te doen zijn. Hoe anders toch uitleggen, dat tijdens de consecratie, het brood en de wijn veranderen in het lichaam en het bloed van Jezus, en tegelijkertijd hun de magie verbieden? Hoe hen vertellen van het bestaan van heiligen en engelen, en hen de eredienst aan hun voorouders en hun goden ontzeggen? Moeder overste kijkt ook iets te veel naar het juridische systeem van de kerk, en wil dat beslist toegepast zien. Maar daardoor wordt het voor

haar moeilijk om zich in te leven in deze mensen, om met hen in een dieper contact te komen”.

“En dan is er nog jouw ongewone ervaring met moeder overste, je opmerking over haar opvallende bescheidenheid. Haar reactie staat hier inderdaad helemaal niet in verhouding met de oorzaak. Je voelt duidelijk aan dat zij een probleem heeft, bijna alsof je met jouw spontane uitspraak haar op iets betrappt hebt dat zij niet wil geweten hebben.”

“En zulke mensen, ‘beseffen’ maar dan veeleer op een on- en onderbewust niveau dat ‘iets’ in hen niet is zoals het zou moeten, maar ze kunnen en willen dat op een bewust niveau niet aanvaarden. Dus onderdrukken en verdringen ze het. En ze ‘spelen’ een rol, ze vertonen een gedrag dat, voor wie er de nodige aandacht voor heeft - voor wie het streng logisch doordenkt - met de regelmaat van een klok als onecht overkomt. Het is de te vleierende, de hoogmoedige en ijdele kijk op zichzelf die hen belet het eigen ongelijk, de waarheid die hen niet siert, te ontdekken en te verafschuwen. Het zou wel eens kunnen dat moeder overste je niet echt kan hebben en dat ze met een onderdrukte boosheid aan je denkt. Ik ben bijna zeker dat die herhaaldelijke koorts van je, daar het gevolg kan van zijn”.

“En blijkbaar besmet haar houding naar je ook een aantal andere zusters. Die gedragen zich ‘voorbeeldig’, zoals van hen verwacht wordt. Ze zien niet verder en rekenen zich bij ‘de goeden’. Ze verwoorden het natuurlijk niet zo, maar menen gemakkelijk dat ze met hun luisterbereidheid en hun aanhankelijkheid aan moeder overste, het beter doen dan jij. Noemen we het een vorm van ijdelheid? Van hoogmoed?”

Pater Henry vervolgde. “Het doet me zo een beetje denken aan een toneeltje dat ik op het einde van het schooljaar bijwoonde in een schooltje in de buurt van Mdabene. Het thema was ‘een wereld vol boze mensen’. En dat werd in vele situaties door de kinderen uitgebeeld. Het was helemaal niet mijn ding. Dus suggereerde ik dat ze een volgende keer als thema dan maar ‘een wereld vol goede mensen’ moesten nemen.

Onmiddellijk en beslist klonk de geamuseerde reactie: “Neen hoor, zo zijn wij niet!”. De directheid en de spontaneïteit van wie zo spreken, geeft duidelijk iets van hun ziele-diepte prijs. Men laat zich ‘betrappen’. Het is er uit, voor men het zich goed en wel realiseert, ongecensureerd. Maar dan weten zulke mensen, zeker na enige zelfreflectie, eigenlijk heel goed hoe hun diepere ziel er echt aan toe is. En iets gelijkaardigs, zuster Marie-Madeleine, heb jij zonder het te beseffen, bij moeder overste uitgelokt met je spontane repliek”. Pater Henry keek de zuster wat bezorgd aan.

Het waren toch wel intrigerende en boeiende dingen die hij wist te vertellen. En hij deed het op zo’n gemoedelijke en rustige manier dat ze aanvoelde dat ze hem dat alles gerust kon meedelen. Dus groeide haar vertrouwen in hem. Ze vertelde pater Henry wat haar nog verder op het hart lag.

Twee groene ogen

Zuster Marie-Madeleine vervolgt. “Pater, ik sliep bovendien zeer slecht. Hoe ik ook trachtte om mijn slaap echt optimaal te benutten en mijn geest leeg en ontspannen te houden, het lukte niet. Uren lag ik in bed, doodop, en toch, ik durfde nauwelijks in te slapen. Als ik dan toch de ogen sloot en geleidelijk mijn aandacht voelde verflauwen, dan verschenen net voor mij, zomaar, uit het niets, twee dreigende groene ogen. Ik trachtte me wijs te maken dat het pure inbeelding was. Het zal wel aan mijn vermoeidheid liggen, zo troostte ik mezelf dan. Zoiets bestaat niet. Maar voelde ik de slaap in me opkomen, waren ze er weer. Schrok ik hiervan terug wakker, dan waren ze weg. Werd ik weer slaperig, dan verschenen ze opnieuw. Ze groeiden in kracht en keken me bovendien boosaardig aan.”

“Maar voortdurend wakker blijven, dat ging al evenmin. Viel ik toch in een iets diepere slaap, dan leek het of er een grote massa op mijn

lichaam drukte en me meer en meer het ademen belette. Dan schoot ik opnieuw klaarwakker, in doodsangst. Om wat later van grote vermoeidheid terug in te dommelen”. Zuster Marie-Madeleine keek de pater vragend aan, alsof ze van hem een uitleg voor dit beangstigende fenomeen verwachtte. Plots hoorden beiden haastige voetstappen naderen.

Het was moeder overste. Ze kwam de klas binnen. “Jullie hebben wel erg veel te vertellen”, zei ze met een glimlach”. Maar de achterdocht in haar stem was overduidelijk. “Gewoon boeiend hoe Zuster Marie-Madeleine met de kinderen werkt”, klonk het rustige en diplomatische antwoord van Pater Henry. “Vooral de wijze waarop ze de kinderen leert lezen intrigeert me. En ik denk dat ze nog lang niet is uitverteld. Ik kijk er naar uit om binnen enkele dagen opnieuw de vorderingen van onze jonge lezertjes te zien”. Hij glimlachte even naar zuster Marie-Madeleine, gevolgd van een haast onmerkbaar hoofdknikje. Dan ging hij heen. Zij begreep het. Beiden zouden ze vlug de draad van hun gesprek kunnen ophalen, dat voelde ze. En als moeder overste moeilijke vragen zou stellen over dit gesprek, zou ze zich beslist met wat algemeenheden uit de slag trekken.

En weer die ogen

De twee groene ogen hielden haar veel meer bezig dan de nieuwsgierigheid van moeder overste. Zuster Marie-Madeleine dacht na. Ze zocht in haar herinnering waar er ergens in het evangelie verschijningen worden vermeld. Dan nam zij haar Bijbel en bladerde vluchtig doorheen een aantal bladzijden. Bij sommige teksten stond ze wat langer stil. Maar plots had ze de indruk dat reeds bij het doorbladeren, en sterker nog, bij het lezen, haar beide handpalmen zachtjes begonnen te tintelen. Nu herinnerde ze zich dat ze dat al eens eerder had aangevoeld, maar toen had ze er nauwelijks aandacht aan gegeven. Haar Bijbel lag open bij Mattheüs, *hoofdstuk 3*, waar ze las dat

de hemel zich opende en de heilige Geest neerdaalde in de vorm van een duif. Er kwam een stem uit de hemel die zei, "Dit is mijn geliefde zoon, in wie ik vreugde vind." Dan las ze in *Johannes, hoofdstuk 20*. Op Paaszondag vond Maria Magdalena tot haar ontsteltenis het graf van Jezus leeg. Wel zag ze er twee engelen, die haar vroegen waarom ze zo weende. Plots stond Jezus naast haar, maar het drong bij haar nog niet door dat hij het was. Slechts wanneer Jezus haar naam noemde, herkende ze hem en zag ze dat hij verrezen was. Kort daarna verscheen Jezus ook aan zijn apostelen. Nadien nog aan de Emmaüsgangers, met wie hij zelfs een maaltijd nam. De apostelen herkenden hem nadat hij het brood brak, het zegende en het hen gaf. Daarna verdween hij. En tenslotte verscheen hij aan enkele leerlingen bij het meer van Tiberias. Daar aten ze samen de vis die de leerlingen zojuist gevangen hadden.

Zuster Marie-Madeleine was in gedachten verzonken. Dat zijn ook verschijningen, zo vond ze. En ze herhaalde het : de Heilige Geest neemt de gedaante aan van een duif, dat is een dier dat de vrede symboliseert. Ze voelde zich wel wat schuldig voor die vergelijking. In het evangelie ging het telkens om vredevolle en hemelse dingen, en die vergelijk je niet met 'iets' dat je nachtrust haast onmogelijk maakt, zo vond ze. Zij zocht verder. In de *eerste brief van de Korintiërs, 15, 44* leert de apostel Paulus ons dat de mens zowel een natuurlijk als een geestelijk lichaam heeft. Maar een geestelijk lichaam is nog steeds een lichaam, geen zuivere en onstoffelijke ziel. Dan kom je tot een driedeling: de onstoffelijke ziel enerzijds, het stoffelijk lichaam anderzijds en tussen deze beide in heb je een fijnstoffelijk lichaam. En verschijningen moeten verband houden met die fijne stof, zo besloot zuster Marie-Madeleine.

Dan blijft de vraag vanwaar, of misschien zelfs van wie, die groene, beangstigende ogen wel komen. Dat zou ze beslist ter sprake brengen bij het volgende bezoek van Pater Henry. Dus nam zij zich voor hem met enige voorzichtige en nog algemene bewoordingen te vragen of hij iets wist van dergelijke ongewone ervaringen. Zij was ervan overtuigd dat hij haar ernstig zou nemen. Tenminste, dat risico wilde zij nemen. Zij keek uit naar de dag dat hij weer eens het klooster en het schooltje zou

bezoeken. En vooral, dat hij, zoals hij aan moeder overste had gezegd, in haar klasje de leesvorderingen van de kinderen wilde nagaan. Dan waren ze weer met hun tweetjes in de klas, zonder een moeder overste. En dan kon zuster Marie-Madeleine vrij spreken. En die dag kwam, en zelfs vlugger dan zij het had verwacht.

Ik verwacht je.

Enkele dagen later klopte pater Henry aan bij het klasje van zuster Marie-Madeleine. Hij kwam, zoals hij wel eens meer deed, de kinderen begroeten en hen aanmoedigen hun best te doen bij het leren lezen en rekenen. Ook wilde hij weten hoe goed het met hun gebeden vorderde. En van die gelegenheid maakte Zuster Marie-Madeleine gebruik om hem te vragen of hij na schooltijd even tijd voor haar had. Zoals verwacht knikte hij bevestigend. Na schooltijd, bleven beiden napraten in het klasje. Zuster Marie-Madeleine stak van wal. In grote lijnen vertelde ze opnieuw van de boosheid van moeder overste, nadien van haar akelige droom, en van haar koortsig gevoel.

“Dat gaan we niet in een paar zinnen oplossen”, antwoordde pater Henry bedenkelijk. “Ik stel voor dat je eens bij me langs komt, dan hebben we wat meer tijd voor een uitgebreider gesprek en kunnen we op dit alles heel wat dieper ingaan. Ik zal moeder overste meedelen dat ik je woensdag bij me thuis verwacht”. En met een veelzeggend stilzwijgen toverde hij een nauwelijks merkbare glimlach op zijn gelaat en knipoogde even. “Tot binnen drie dagen, ik verwacht je”, zo klonk het nog in de deuropening, en hij verliet het klasje.

Zuster Marie-Madeleine was hem zo dankbaar. Blijkbaar voelde de pater ook aan dat dit thema in het klooster ter sprake brengen, in de aanwezigheid van andere of van alle zusters, vooral dan in het bijzijn van moeder overste, helemaal niet in goede aarde zou vallen. Het leek alsof hij wist dat de vraag van Marie-Madeleine zelf aan moeder overste om bij hem op bezoek te gaan, op een weigering zou uitlopen. En daarom ging hij het niet echt aan moeder overste vragen, maar het haar gewoon

meedelen. Hij ging haar bij wijze van spreken reeds voor een voldongen feit zetten. Hij, niet zuster Marie-Madeleine, had het dan al geregeld. En het was voor moeder overste heel wat moeilijker om tegen een wens van Pater Henry in te gaan. Zuster Marie-Madeleine voelde zich bijzonder opgelucht.

De krokodil

Zuster Marie-Madeleine vertelt. “Het was laat op de avond. Ik lag in bed en verlangde naar een verkwikkende en diepe nachtrust. Ik nam mijn gebedenboek en las hierin nog even. Dan voelde ik de slaap opkomen. Maar kijk, nog enigszins tussen slapen en waken ‘zag’ ik op een keer datgene wat op mij woog. Een levensgrote fijnstoffelijke krokodil begon zich boven op mijn lichaam te materialiseren. Ik dreigde te stikken onder haar gewicht. De geur van het ondieer vulde de slaapkamer. Nu was ik zeker, dit was geen droom. Dit was echt. Het was zowat de gruwelijkste ervaring uit mijn hele leven. Ik was wakker, klaarwakker, en door en door verontrust. Ik wist me geen raad. Ik begon traag en met overtuiging een “onze Vader” te bidden. En jawel, het ondieer leek meer en meer te vervagen. Het scheen zich geleidelijk op te lossen in de duisternis, tot het uiteindelijk helemaal verdween. Ik kon terug ademen. Dommelde ik later toch weer in dan verscheen het opnieuw. Dat bleef zich herhalen. Tot de ochtend. Maar eens het daglicht er was, kon ik slapen zonder nog geplaagd te worden. Niet erg praktisch als je je aan de uren van het kloosterleven tracht te houden en overdag met de kinderen wil werken.

Zuster Marie-Madeleine vervolgt. Ik werd wakker. Het was al licht. Ik had enkel in de vroege ochtenduren wat kunnen slapen. Ik trachtte me tegen beter weten in toch te overtuigen dat het een helse nachtmerrie geweest was. Maar dat lukte me niet. Het dier was er werkelijk geweest, even echt als ik doorheen het raam de bomen en de hutten zie, of de andere mensen. En die redeneer je toch ook niet weg. Ik trachtte me te informeren. Maar in de besloten kring van onze kleine gemeenschap was

dat niet zo eenvoudig. Ik voelde aan dat ik met dit eerder waanzinnige verhaal bij moeder overste of bij de andere zusters helemaal niet terecht kon. Ze zouden denken dat ik niet helemaal bij mijn verstand ben, of ze zouden me zelfs aanraden naar een dokter of een psychiater te gaan. Later op de dag zocht ik tevergeefs in de weinige lectuur die in ons klooster voorhanden was, of er iets over zulke verschijningen beschreven stond. Ik herinnerde me dat er in de Bijbel sprake was van een strijd tegen diepzeemonsters. Dus zocht ik hierin verder en vond een paar teksten. Onder meer bij de profeet *Isaïas*, 51,9 ook in *Psalm 148,7* en in *Psalm 89;10-11*. Zo goed en zo kwaad ik kon, stelde ik met enkele zinnen hieruit zelf een gebedje samen. Ik memoriseerde het en nam me voor om het juist voor het inslapen een paar keer te bidden.

Ontwaak, ontwaak, bekleed u met de sterke arm van de Heer, ontwaak als in vroegere dagen, in de tijd van de voorbije geslachten. Bent u het niet geweest die Rahab heeft gekleefd en de draak heeft doorboord? Bent u het niet geweest die de zee heeft drooggelegd, de wateren van de grote diepte, en die doorheen de diepten van de zee een weg heeft gemaakt, een doorgang voor de verlostten? God laat zijn toorn niet bedwingen, zelfs Rahab met zijn medestanders moeten buigen voor Hem. De hemel, Heer prijst uw wonderen. Heer, God van de machten, wie is als U? Sterkte en trouw staan om U heen. De onstuimige zee hebt U in bedwang, trotse golven brengt U tot bedaren? Rahab, uw vijand hebt U dodelijk getroffen, met sterke arm zijn resten verspreid. Van U is de hemel, van U is de aarde.

Ik sliep de volgende nacht onrustig, maar het boze dier had zich gelukkig niet meer getoond. Hoewel ik me die ochtend nog behoorlijk moe voelde, was ik toch in staat om mijn lessen tot een goed einde te brengen. 's Avonds, na het sluiten van de dag, en na de completen, haastte ik me opnieuw naar de kleine bibliotheek van het klooster. Ik zette mijn zoektocht van de vorige dag verder, in de hoop enige lectuur te vinden die me wat wijzer kon maken.

“Wij waren met velen”

Zuster Marie-Madeleine vertelt van haar zoektocht. Op het eerste gezicht vond ik niets, tot plots een boek mijn aandacht trok: *J. Teernstra, Schetsen en verhalen uit Afrika*⁹. Ik doorbladerde het vluchtig en vond een bijdrage van een zekere *Pater Trilles*, getiteld: ‘*Een uittredend magiër*’. Ik las dat Trilles missionaris was geweest in Gabon, West-Afrika. Zijn verhaal ging over Ngema, een dorpstovenaar. Deze kwam graag bij het vallen van de avond met Trilles praten. Ngema zag in de missionaris een witte magiër en behandelt hem als was hij een collega die zich ook met magie bezig houdt. Dikwijls hadden zij over de magie van Ngema en over het oproepen van geesten gepraat. Op een avond vroeg pater Trilles aan Ngema of hij mee wilde gaan vissen.

- “Jammer”, zei Ngema, “kun je dat niet een dagje uitstellen?”
 - “Om welke reden? vroeg Trilles, Jij kunt toch met ons meegaan?”
 - “De ‘meester’ heeft ons allen, mijn collega’s en ikzelf, voor morgen samengeroepen;”
 - “Wat zeg jij? Welke meester?”
 - “Wel, de meester zeg ik toch, diegene die kan”. Trilles begreep het.
 - “Goed zo, en welke collega’s komen nog?”
 - “Wel die in de omtrek wonen, en ook verder. Sommigen komen van dertig dagen ver”.
 - “En waar wordt die bijeenkomst gehouden?” Ngema aarzelt een ogenblik.
 - “Op het tafelland van Yemvi, bij de oude verlaten mijn, op vier dagreizen hier vandaan.”
- Trilles is verbaasd:
- “Hoe kun jij morgenavond nog op een plaats geraken die vier dagreizen van hier is verwijderd? Nooit geraak jij er op tijd.”
- Verontwaardigd bekeek Ngema Trilles:
- “Blanke collega, kunnen bij u de tovenaars dan niet reizen?”
 - “Jazeker, maar niet zoals jij”.

- “Nee, zeker niet als ik. Weet je, je kunt morgen bij mij komen eten. ‘s Avonds zul je zien hoe wij, zwarte tovenaars, reizen.”

Die avond werd Ngema zeer plechtig.

- “Ik begin er mee. Zolang ik bezig ben, stoor mij dan niet, indien tenminste uw leven u dierbaar is. Zowel voor mij als voor u betekent iedere storing een zekere dood.”

Bij wijze van proef vraagt Trilles hem, als hij toch naar Yemvi gaat, of hij langs zijn vriend Eseba wil gaan in Nshong, drie dagreizen van hier, maar op de weg naar Yemvi, om hem te vragen of hij dringend het doosje met kogels dat Trilles er vergeten was, wil brengen. Ngema stemt toe. ‘s Avonds begint Ngema met een aantal rituele voorbereidingen. Hij zet afgodsbeelden klaar en houdt een vuur brandend, met hierin geurige planten en scherp, welriekend hout. Dan begint hij een eentonige melodie te neuriën. Dat is zijn smeekgebed ter ere van de geesten die hem moeten helpen. Ook wrijft hij zijn hele lichaam in met een rode vloeistof. Vervolgens begint hij een langzame dans rondom het vuur, waarbij hij ook om zijn eigen as draait, steeds sneller en sneller. Uren lang. Dan staat hij stil.

Vanop de zoldering van de hut klinkt plots een scherp gesis. Trilles kijkt omhoog. Een grote slang kronkelt naar beneden, blijft Trilles aankijken en beweegt haar giftige tong heen en weer. Trilles begrijpt dat de slang zijn ‘elangela’ of ‘nahual’ is, zijn hulpgeest¹⁰. Zij wikkelt zich rond Ngema’s hals en wiegt met de kop op de maat van zijn toverlied heen en weer. Nadien brengt hij zich in een diepe slaap. Ook de slang gaat rusten. De hele nacht blijft Trilles bij Ngema, wiens lichaam de hele tijd wel schijndood lijkt. Hij is totaal ongevoelig. Trilles trekt één van Ngema’s oogleden open. Het oog is wit en glazig. Trilles tilt een arm van Ngema op, nadien een been. Ze vallen zonder enig teken van leven terug neer. Aan zijn mondhoeken toont zich een wit schuim. Hartkloppingen zijn nauwelijks te voelen. ‘s Ochtens ontwaakt Ngema krampachtig. Het duurt even voor hij weer bij zijn volle bewustzijn is. Dan zegt hij: “Wij waren met velen en hebben ons goed vermaakt”.

Trilles is echter sceptisch: “Neen, jij was de hele nacht hier, in een diepe slaap!”

Ngema: “IK lag niet op het bed. Dat was enkel mijn lichaam. Maar wat is mijn lichaam? IK was op de hoogvlakte van Yemvi.”

Drie dagen later komt Eseba op de missie aan:

- “Pater hier zijn de kogels die jij via Ngema hebt laten vragen.”

Trilles: “Wanneer is Ngema bij u geweest?”

Eseba: “Drie dagen geleden, om 9 uur ’s avonds.”

Trilles is verbaasd: “Juist op het ogenblik dat Ngema ingeslapen was. Heb jij hem gezien?”

Eseba: “Neen pater, je weet toch dat wij schrik hebben van geesten die ’s nachts voorbijkomen. Ngema klopte aan mijn deur en zo bracht hij de boodschap over. Maar echt ‘gezien’ heb ik hem niet.” Voor Trilles was er nauwelijks nog enige twijfel: Ngema is naar de viering geweest. Zijn ‘ik’ had in enkele ogenblikken een reis gemaakt die normaal gezien meerdere dagen duurt. Zijn ‘ik’ had er bovendien gehandeld, geluisterd en gesproken.

Zuster Marie-Madeleine had het hele verhaal met stijgende verbazing gelezen. Daar had zij nog nooit van gehoord, ook niet bij haar opleiding tot missiezuster. Hoe kan iemand zulke verre reizen maken in zo een korte tijd? En dan nog met een ander lichaam dan het biologische. Dat moet een soort fijnstoffelijk lichaam zijn, zo dacht ze. En ze herinnerde zich de driedeling van de apostel Paulus en haar eigen uittreding bij het jubileum van Pater Henry. Het boek heeft bovendien nog een zogeheten ‘Imprimatur’, een door de kerkelijke overheid gegeven toelating om het te drukken en uit te geven. Wat betekende dat het inhoudelijk niets bevatte dat in tegenspraak was met de kerkelijke leer.

Het verleden zien

In datzelfde boek nog verder bladerend vond Zuster Marie-Madeleine een tweede bijdrage van Pater Trilles¹¹, Ditmaal is hij op bezoek in het dorp Okala, waar het opperhoofd, eveneens een tovenaars, hem de

toekomst voorspelt. Trilles is niet erg geïnteresseerd, maar toch laat de tovenaar hem roepen.

- “En jij, blanke, wil je niet weten wat je binnenkort te wachten staat?”

- “Beste vriend”, zei ik, “de toekomst kan mij weinig schelen: deze behoort aan God. Je kunt in de toekomst lezen, zeg je, kun je ook in het verleden zien?”

- “Zeker”.

- “Wil je mijn verleden dan eens nagaan?”

- “Ja, graag”.

- “Wat deed ik voor ik missionaris werd?”

Met een veelzeggende glimlach rakelde de tovenaar het vuur wat op en blies er driemaal in verschillende richtingen over. Hij begon opnieuw zijn geest aan te roepen met wijsjes die ik niet heb kunnen opvangen. (Opm.: dat is zijn vorm van gebed). Toen hield hij een spiegeltje boven de pot met water die op het vuur stond zodat er zich damp op vormde. Dan trok hij het spiegeltje weg en bekeek de damp erop, die weer langzaam verdween. De damp liet een grillig gevormd patroon achter van ineenlopende kronkelende lijnen. De tovenaar bekeek ze met aandacht.

- “Jij droeg wapens, jij was soldaat”.

- “Hoelang?”.

- “Zolang.”

- “En voor ik soldaat werd?”

Hetzelfde ceremonieel werd herhaald.

- “Je las veel boeken, je schreef, je was met vele kinderen in hetzelfde huis.”

- “Zie jij ook het huis?”

- “Ik zie het, het is heel groot”.

- “Zie je mijn bed staan?”

- “Ja, op die en die plaats;”

- “Hoeveel broers en zussen heb ik?”

- “Zoveel”.

- “Hoeveel kinderen hebben mijn zusters?”

- “Zoveel”.

Al die antwoorden waren volkomen juist.

- “Wat doet mijn moeder op dit ogenblik?”

- “Zij weent”;

- “En mijn vader?”

- “Uw vader? Hij ligt in een grote kist onder de grond. Hij is dood”.

- “Ho Ho, vriend, ditmaal heb je mis geraden. Nog geen twee weken geleden ontving ik

een brief van hem”.

- “Hij is dood”.

Ik ging weg. Ik had er genoeg van. En ik had bovendien een angstig voor gevoel. Toen ik een week nadien in mijn missie aankwam, vond ik het treurige bericht dat mijn vader overleden was.

Zuster Marie-Madeleine sloot het boek. Dit ging niet over uittreden, maar over helderziendheid. Wat maakt dat Ngema kan uittreden en pater Trilles niet? En wat maakt dat een mens helderziend kan zijn? Is daar een voorbereiding aan voorafgaand? Is daar een opleiding voor nodig? Is het een gave die je al of niet hebt? Zoveel vragen, zo weinig antwoorden. Het was ondertussen erg laat geworden. Zij verheugde zich al op het geplande gesprek met Pater Henry. Wellicht had hij wel de antwoorden. Zuster Marie-Madeleine overlas nog even het gebedje dat ze de vorige avond had samengesteld, legde zich in bed en viel vlug in een diepe slaap.

Naar Pater Henry

Zuster Marie-Madeleine ontwaakte. Eindelijk was de dag daar waarop ze naar Pater Henry kon gaan. Het was een hele wandeling naar zijn huis, maar ze genoot ervan. En het gaf haar de kans om het klooster een keer te verlaten. Ze liet haar gedachten de vrije loop. Wat voelde ze zich ontspannen en vervuld van een bijna kinderlijke blijheid. Ze was nog maar zelden in het huisje van de pater geweest en de verwachting dat het gesprek beslist de moeite zal zijn, vervulde haar met een nauwelijks ingehouden vreugde. Zij wist dat de pater goed kon luisteren,

en pas daarna sprak. Bij moeder overste was het wel eens meer omgekeerd, zo dacht ze. Maar ze voelde zich onmiddellijk wat schuldig en verdrong de naar haar normen zondige gedachte. Ze versnelde een beetje haar pas. Hoge eucalyptussen en de breed ingesneden bladeren van bananenbomen wierpen een schaduw over de zandweg. Links en rechts ervan stonden enkele koeien in de vlakte te grazen. De dieren leken overigens te slenteren waar ze maar wilden, vrij, zoals zuster Marie-Madeleine zich vandaag ook voelde.

De rivier kronkelde als een wit lint in het felle zonlicht. Het glooiende en prachtige landschap dat aan haar voorbijtrok, leek haar veel mooier dan op andere dagen. Ze voelde de adem die van de velden en bomen opsteeg. Het gefluit van enkele verre vogels ebde zachtjes na in de valleien. En plots, zomaar uit het niets, kwamen de woorden en de muziek van het Veni Creator weer in haar op, maar nu veel tastbaarder, veel krachtiger dan toen zij het tijdens de misviering aanvoelde. Een onbestemde blijheid vulde haar ziel. De middagzon stond in haar hoogste stand aan de staalblauwe hemel. Het werd behoorlijk warm. Gelukkig zag zuster Marie-Madeleine in de verte reeds de eerste lemen hutten van de kleine nederzetting en even later bereikte ze de woning van Pater Henry.

Het eerste gesprek

Ze werd verwacht. Pater Henri stond reeds in de deuropening en zijn brede, gulle glimlach overtuigde haar eens te meer dat ze welkom was. Zijn kamertje was erg sober ingericht: een tafel met twee oude stoelen waarvan bij de ene de rieten zitting wat doorgezakt was en de zo ontstane holte opgevuld werd met een dik kussen. In een hoek stond een kleerkast met ernaast een bed, half verborgen achter een gordijn. In de andere hoek zag je een overbeladen boekenkast. Je kent dat. De kast is te klein om de boeken netjes naast elkaar te zetten, dus worden de ruimten boven de minder hoge boeken opgevuld met boeken die er dan horizontaal komen op te liggen. Tenslotte stond er voor het raam nog

een oud bureau, met een aantal boeken die open lagen, en ernaast enige bladen beschreven papier. Naast het raam hing een houten icoon. Het stelde blijkbaar drie engelen voor, rondom een altaar, zo dacht zuster Marie-Madeleine en zij was er enigszins door gefascineerd.

“Rublov”, klonk plots de stem van de pater. “Het is een afbeelding van het icoon dat de H. Drie-eenheid voorstelt, en is geschilderd door de Russische monnik Andrei Rublov. Het originele werk dateert uit de vijftiende eeuw en is wellicht het beroemdste Russische icoon. Het zou het oudtestamentisch verhaal voorstellen van de drie engelen die Abraham bezochten bij de Eik van Mamre, zoals het boek *Genesis 18:1-8* beschrijft. Maar net zo goed kan men stellen dat het een afbeelding is van de Heilige Drie-eenheid, van God de Vader, God de Zoon en God de Heilige Geest. Sensitieven beweren dat het een bijzonder goedaardige uitstraling heeft. Als ze hun handpalmen dicht bij het icoon houden, dan zouden zij tintelingen voelen. Men zegt dat het icoon beschermend werkt. En dit juist omdat het de Drie-eenheid, de schepper en gever van alle leven, dus ook van alle levenskracht, voorstelt. Daarom ook hangt het hier. Zuster Marie-Madeleine ging ernaar toe en hield de palm van haar linkerhand ter hoogte van de plaats van het altaar en de kelk.

Onwillekeurig moest ze aan haar ervaring met haar Bijbel denken, toen ze de teksten in het evangelie opzocht. Voelde ze die tintelingen nu weer? Of beeldde ze het zich in?

Pater Henry trok een stoel van onder zijn tafel weg. “Neem plaats”, zei hij. “En je hebt zeker nog heel wat te vertellen. Laten we beginnen met een gebed ter bescherming, dat is altijd goed”. En hij bood me een papiertje aan waarop hij een tekst geschreven had. “Ik hoop dat het leesbaar is”, zei hij, “en zo je wenst kunnen we het samen opzeggen. Dan is het zoals Jezus het ons zei: waar twee of meer in mijn naam verenigd zijn, daar ben ik in hun midden”.

Zuster Marie-Madeleine nam het gebedje aan, traag en met overtuiging klonk het even later uit beider mond:

Jij, Vader, Zoon, Heilige Geest, bent de schepper van het daglicht. Jij alleen hebt in je eeuwige wijsheid, door de zon, de maan en de andere hemellichamen, in de duisternis van het heelal orde gesticht. Met grote reden prijzen wij daarom jouw heerlijkheid. Terecht zeggen wij dagelijks met nadruk: “Eer aan de Vader, de Zoon en de Heilige Geest, zoals het was in het begin, nu en altijd en in de eeuwen der eeuwen.

Dan zag Marie-Madeleine dat er bij het begin van de nieuwe alinea een klein kadertje stond met er bovenop een kruisje. “Denk nu aan je probleem”, vervolgde pater Henry.” En denk dat je probleem in het kadertje vervat zit. Zo is het netjes omschreven en afgelijnd en weten God en zijn helpers waar zij zich moeten op concentreren om je te helpen.” Dan vervolgde hij het gebed, samen met Marie-Madeleine. Zij situeerde voor zichzelf en in stilte in het kadertje ‘een gezonde nachtrust’.

Jezus is gestorven maar verrezen. Jij, Hemelse Vader, zond ons de Heilige Geest met al zijn genadegaven. Red ons Vader, red ons Zoon, red ons Heilige Geest. Voor de

eeuwigheid red ons, Hemelse Vader. Uw naam zij voor altijd verheerlijkt.

Een nahual

En nu vertelde ze aan Pater Henry eindelijk haar eerder waanzinnige ‘droom’ over dat ondiep dat haar zo beangstigd had. De pater luisterde de hele tijd aandachtig. “Misschien”, zo redeneerde onze zuster luidop, “komt de fijnstoffelijke schim wel van een mens, van iemand die ‘s nachts slaapt en dan ook de gedaante van een krokodil aanneemt. En die iemand is me dan blijkbaar niet erg welgezind”.

Er volgde een korte stilte. Pater Henry keek Marie-Madeleine indringend en toch met een warm hart aan. “Beste zuster”, zo begon hij, “wat je nu zegt, is inderdaad bijzonder akelig, en toch, het is echt niet zo zeldzaam als je zou denken. Maak je dus helemaal geen zorgen over je mentale gezondheid. Daar is echt niets mis mee. Zulke dingen bestaan nu eenmaal. Het fenomeen, het uittreden in diergedaante, is in de religiefilosofie goed gekend en wordt ‘nahualisme’ genoemd. Het dier in kwestie, hier een krokodil, heet dan een ‘nahual’.” Zuster Marie-Madeleine was dat woord al tegengekomen, in het verhaal van Trilles, daar was de nahual van de magiër Ngema een grote slang.

“Men spreekt over de mens die dat veroorzaakt ook als een “porte-poisse”, als iemand die gif, boosheid, in zich draagt en het ook rondom zich verspreidt. Soms, als het een vrouw betreft, heeft men het over ‘een Lorelei’. Dat is een dame die met haar ‘sexappeal’ een man verleidt. Eens hij hier op ingaat, en zich voor haar ‘opent’, ontsluit hij - letterlijk - ook zijn aura, het fijnstoffelijke lichaam dat zijn biologische lichaam omsluit. Om het met nog andere woorden te zeggen, zij krijgt hierdoor de gelegenheid om hem van zijn levensenergie te beroven. In een aantal gevallen eindigt dit met de dood van de man. Gezien vanuit de andere wereld, sacraal dus, heeft hij dan weinig of geen levenskracht meer. Profaan kan zich dat uiten in één of andere ziekte. Zijn zwakste orgaan, hart, lever, nieren..., wordt dan nog zwakker, zodat biologisch gezien, dit

lichaamsdeel zijn functie moeilijker of niet meer kan vervullen. Men wordt ziek, eventueel sterft men.”

“Men zegt dan: zijn hart begaf het, of zijn lever, of zijn nieren. Maar de reden waarom, dat blijft in het duister. Dit stelen van energie, dit vampirisme, is in alle niet-westerse culturen gekend, al verschilt de naam ervan van stam tot stam, of van volk tot volk. De tragiek is dat iemand die energie van anderen steelt, de beste bedoelingen kan hebben, maar toch ‘nefast’ blijft, toch onheil om zich heen blijft veroorzaken. Ook dit heeft zijn redenen. We komen er later nog op terug. Maar eerst moet ik je nog iets anders tonen”. Er volgde een lange stilte.

Pater Diëgo

Dan stond pater Henry moeizaam op, ging naar de boekenkast en nam er een boek uit: *I. Bertrand, La sorcellerie*¹². Hij sloeg het open op een pagina waar hij vooraf, als een soort van bladwijzer, een papiertje had gestoken en vervolgde. “Hierin vind je een merkwaardige geschiedenis die zich in Mexico afspeelde. Het boek is van 1900. Dus moet het verhaal van vroeger dateren. Het gaat over een zekere Pater Diëgo, een moedig man zoals vele van de eerste missionarissen.

Op zekere dag bestraft hij een indiaan die een zwaar vergrijp had gepleegd. Die indiaan was hierover erg ontevreden en zon op wraak. Hij wist dat Pater Diego op weg was naar een stervende indiaan om diens laatste biecht nog te horen. Onderweg moest de pater, die te paard was, een rivier doorwaden. De bestrafte indiaan haastte zich stiekem naar die plaats, nam de nodige voorbereidingen en zette zich in een hinderlaag.

Wat later komt de pater, rustig brevierend, op zijn paard aan en gaat de rivier in. Eens in het water voelt zijn paard zich tegengehouden. De pater kijkt naar beneden en merkt een kaaiman op, die het paard in het water tracht te trekken. Hierop geeft hij het dier de teugels en bidt zo hevig om Gods bijstand dat zijn paard de kaaiman uit de rivier sleurt. Een reeks hoef- en stokslagen komen op de kop van het dier terecht. Het

is gedwongen de greep te lossen en blijft duizelig en zwaar gewond achter. De pater reist verder.

Op zijn bestemming aangekomen, begint hij met het voorval te vertellen. Even later komt een bode hem tegemoet en zegt hem dat de indiaan die de pater even ervoor had bestraft, zwaar gewond gevonden was aan de oever van de rivier en wat later overleed. Pater Diego gaat op onderzoek: de krokodil lag dood aan de oever. Het dier had gelijkaardige verwondingen als die welke aan de indiaan waren toegebracht. Deze laatste was blijkbaar gestorven onder de hoef- en stokslagen van de Pater en zijn paard!

Pater Henry pauzeerde weer, keek de zuster aan met een blik van: ja, zulke dingen bestaan nu eenmaal, en vervolgde: “Hier heb je dus een beschrijving van een enigszins gelijkaardig fenomeen als datgene wat jij meemaakte. De indiaan beheerst de techniek van het uittreden, en wel als een bewuste daad. Zijn schim, zijn fijnstoffelijk lichaam begint zich niet fijnstoffelijk te materialiseren, zoals je dat bij het inslapen meemaakte, maar het neemt bezit van de kaaiman. Op een manier kun je zeggen dat de kaaiman dan ‘bezeten’ is van de indiaan en deze laatste kan zo zijn wil aan het dier opleggen, hier dus het doden van de pater. Maar het gebed en de krachtige reactie van onze missionaris hebben hier anders over beslist. Op een bewuste en gewilde wijze uittreden vereist toch een degelijke kennis van magie, en als je doel is het doden van een medemens, dan is dat overduidelijk ‘zwarte’ magie”.

De profeet Jeremias bekritiseerde in zijn tijd reeds de Israëlieten omdat zij de demonische wezens van het dierenrijk vereren. Via nahualismen allerhande, tonen zulke wezens zich als wilde dieren en trachten de mens te belagen, vooral gedurende de nacht. Occult gezien zijn het dan ook de dieren die – nog steeds – de wereld en de mensen in hun greep houden. Het is tegenover zulke wezens dat de profeet *Daniël* (7: 9/14) de Mensenzoon, Jezus, plaatst. Jezus is een van Godswege gezonden figuur die niet dierlijk is, in een wereld waarvan Daniël zegt: “Het rijk van God lijkt op een mens, zoals de rijken van deze wereld op dieren lijken”. Je ziet dat de schepping nog een hele

evolutie voor zich heeft en dat de verlossing van het kwaad bij heel wat mensen helemaal niet is doorgedrongen. We komen er verder nog op terug.

Wie doet zoiets?

Pater Henry vervolgt. “Nu terug naar jouw ondiep. De krokodil die zich begon te materialiseren is wellicht het uitgetreden ziele-lichaam van een mens. Wie dat doet, is nog niet duidelijk, en het is evenmin klaar dat het om een bewuste uittreding gaat. Mensen kunnen, laten we zeggen, van nature magisch, hier dan ‘zwart magisch’, begaafd zijn. Het is soms voldoende dat ze juist voor het inslapen met een intense boosheid aan iemand denken. Hun onbewuste komt in actie, hun fijnstoffelijk lichaam kan dan uittreden zonder dat ze er zich bewust van zijn, maar het resultaat blijft hetzelfde. Zo kunnen ze iemand zware schade aandoen, zowel biologisch als fijnstoffelijk.”

“De biologische schade is slechts het gevolg van de fijnstoffelijke schade. Beschadigt men zwart magisch een fijnstoffelijk orgaan, dan heeft dit zijn weerslag, zijn repercussie op datzelfde biologische orgaan. Wanneer het slachtoffer, het mikpunt, dan wakker wordt, heeft die mens wel eens meer de herinnering van een kwade droom, maar weet niets af van het kwaad dat ondertussen hem of haar werd aangedaan. Het zal zich ofwel vrij vlug, ofwel geleidelijk uitwerken. De wraakgedachte die iemand koestert bij het inslapen is als de elektrische ontsteking die, eens dat hij of zij ingeslapen is, de krachtigere startmotor van het niet-bewuste ziele-leven aan het draaien brengt. Daardoor treden zulke mensen uit hun lichaam, en voeren – fijnstoffelijk - de wraakgedachte uit bij hun slachtoffer. Daarom ook raadt het christendom aan om bij het inslapen steeds goede en vredevolle gedachten te koesteren, of beter, om net voor het inslapen, een gebed ter bescherming te prevelen”.

“Zo vermeldt *psalm 72 (71)* - zoals je weet hebben de psalmen in de Bijbel een dubbele nummering - halverwege in de tekst :

“Voor u, Heilige Drie-eenheid, zal het dier door de knieën gaan”.

De pater verduidelijkte : “De term ‘dier’ staat hier voor ‘alle machten, vijandig aan de Bijbelse God’. “En psalm 59 (58) zegt:

“Bevrijdt ons, Heilige Drie-eenheid, van onze vijanden, vijandinnen. Bescherm ons tegen wie ons aanvallen. Bevrijd ons van wie kwaad berokkenen, bevrijd ons uit de greep van wie bloed willen”.

Dit laatste gaat dan niet om het bloed op zich, maar om het bloed als drager van die fijnstoffelijke levenskracht.” Het grote axioma is: “Wie mijn vlees eet en mijn bloed drinkt bezit mijn levenskracht”. Deze laatste zin zal velen vertrouwd in de oren klinken. Ook tijdens een misviering worden deze woorden gezegd. En dit tijdens de consecratie. Het principe is gelijkaardig. Toch is het verschil torenhoog. Hier is het Jezus die ons laat delen in zijn Goddelijke energie. Dat is dus heel wat meer dan een ‘dankbaar herinneren’ van het laatste avondmaal. Sensitieven zullen de energie voelen die van een gewijde hostie uitgaat. Zieners zien ze omgeven van een schitterend wit licht. Tenminste, als de viering in optimale omstandigheden gebeurt. Zou de priester de consecratie zonder al te veel aandacht leiden, of als zijn uitstraling niet goed is, dan tonen er zich gelijkaardige fijnstoffelijke wezens - het reeds aangehaalde similia similibus - die trachten de eucharistie af te bouwen. Zoals ze dat overigens met alle sacramenten trachten te doen. En dit lukt gemakkelijker als de priester daar niet op voorbereid is, of zoals dat heet, niet ‘in staat van genade’ is.

Even hield Pater Henry een pauze. Dan vervolgde hij: “Keren we terug naar je krokodil. De veronderstelling dat wie slaapt geen kwaad kan bedrijven, is in die visie dus helemaal fout. Psalm 19 (18) b.v. waarschuwt hiervoor:

“Wie, Heilige Drie-eenheid, is zich van alle fouten bewust? Zuiver ons in alle geval van het onbewuste kwaad”.

En andermaal stelt de Bijbel dat de oorzaak van kwaad de eigendunk is. Luisteren we naar het vervolg:

“Vrijwaart wie U dient voor eigendunk, opdat zoiets ons niet zal beheersen. Pas dan zullen wij onberispelijk zijn, en vrij van de grote zonde.”

Die grote zonde is volgens de Bijbel een hoogmoed of ijdelheid die maakt dat men zich niet naar waarheid inschat. Het is een overdreven achting van zichzelf, een zelfingenomenheid waardoor men meent dat iedere waarde-inschatting van zichzelf overbodig wordt. Op die wijze wordt men blind voor de eigen fouten en tekortkomingen. Ook *psalm 131 (130)* spreekt in die zin:

“Heilige Drie-eenheid, hoogmoedig, dat willen wij niet zijn. Een trotse blik werpen, Niet wij. De weg van wie te zelfingenomen is, zijn wij in geen geval toegedaan. Neen, in onze zielen bewaren wij vrede en beheersing. Op U integendeel, rekenen wij, Heilige Drie-eenheid, van nu en tot in eeuwigheid”.

Weer hield de Pater een pauze. Hij keek zuster Marie-Madeleine een korte tijd aan en vroeg: “Vertel ik het je allemaal niet te vlug? Maak ik het je niet te moeilijk? Ik kan me voorstellen als je deze onderwerpen voor het eerst aanhoort, dat je er toch wel even moet van bekomen”. Ja, dat kon de zuster wel beamen. “Het is ongelooflijk boeiend wat ik hier allemaal hoor, pater. Graag heb ik wat meer tijd om het te overdenken en te verwerken, maar zo graag wil ik een andere keer weer naar je komen, dat zal me verder helpen”. “Zo voel ik het ook aan”, was het antwoord.

“Weet je”, vervolgde hij, “we zullen het voor vandaag hierbij houden. De andere thema’s, je zoektocht in de Bijbel en je verhalen over Pater Trilles, daar zullen we volgende week wat dieper op ingaan”. Weer pauzeerde hij, glimlachte en besloot met een knipoog: “Ik laat moeder overste wel tijdig weten dat we een goed gesprek hadden en dat ik je een volgende keer weer hier verwacht”. Zuster Marie-Madeleine haastte zich naar het klooster om nog op tijd te zijn voor de vespers. Ze genoot van

de schoonheid en de rust van de avondwandeling terug naar het klooster en ze overliep in gedachten alles wat ze weer vernomen had.

Een getuigenis

Zuster Marie-Madeleine vertelt. “Het was een hele tijd geleden dat ik mijn broer nog had ontmoet. In de nacht van 22 op 23 juli werd ik plots gewekt door een man die naast mijn bed stond. Ik was onmiddellijk klaarwakker, maar realiseerde me even later dat ik in uitgetreden toestand was en dat mijn fysisch lichaam sliep. Dan pas drong het tot me door dat ook de man naast mijn bed er niet met zijn fysisch lichaam stond, maar met zijn fijnstoffelijk lichaam. Ik merkte nu dat het mijn broer was.”

“Toen hij me zag viel zijn mond letterlijk open van verbazing, hij had er geen idee van wat er met hem, en met mij, aan de hand was. Hij wist dat ik voor religie een grote belangstelling had en hij keek steeds met een uitgesproken materialistische levensvisie wat meewarig op mij neer. Maar nu, in zijn uitgetreden toestand, was er van zijn superieur gevoel niets meer over, integendeel. Hij was niet alleen oneindig verrast door ‘de volle werkelijkheid’ waar hij nu mee geconfronteerd werd en die zowat haaks stond op het al te materialistische beeld dat hij al die jaren had gekoesterd, maar hij was eveneens in volslagen paniek.”

“Pas nu zag ik een grote bloedvlek op de plaats van zijn zonnevlecht. De navelstreng was gebroken. Ik begreep onmiddellijk dat hij overleden was maar dat hij zich zijn ware toestand nog helemaal niet realiseerde. Ik trachtte hem te kalmeren en hem zijn werkelijke situatie te doen inzien. Ik herinnerde hem aan onze vroegere gesprekken, waarin ik betoogde dat er heel wat meer in de wereld was dan datgene wat enkel fysisch aantoonbaar was en dat de dood niet het laatste woord heeft. Hij stelde echter steeds dat het sterven het allerlaatste was dat een mens kon overkomen”.

“Ik argumenteerde nu dat hij toch inzag dat er wel leven na de dood is, want daar stond hij toch, ‘in levende lijve’, maar zonder biologisch lichaam. Hij antwoordde dat hij helemaal niet dood was “want je kunt toch zien dat ik mijn lichaam heb en nog kan denken” zo betoogde hij. Ik beaamde dat hij een lichaam en bewustzijn had, maar dat het helemaal niet zijn fysisch lichaam noch zijn aardse bewustzijn was. Ik stelde hem daarom voor om zijn arm door de kleerkast te steken. Het leek hem een zodanig absurde gedachte dat hij eerst weigerde. Ik drong aan. “Hoe denk je dat je hier binnen gekomen bent? Zeker niet langs de deur.” Hij bewoog ten slotte zijn arm in de richting van de kleerkast en stelde tot zijn oneindige verbazing vast dat de hand er helemaal in verdween, doorheen de houten deur. Hij stond aan de grond genageld. Ik vervolgde met hem te zeggen dat hij wel degelijk dood was, maar nu slechts een fijnstoffelijk lichaam had en dat hij nu wel kon vaststellen dat zijn gedachten over de dood als het einde van alles, helemaal fout zijn.”

“Geleidelijk leek hij de werkelijkheid van zijn ware situatie in te zien. Ik trachtte hem vervolgens ervan te overtuigen dat hij nu zijn eigen weg moest gaan, weg van deze wereld. Anders zou hij een geest blijven die aan de aarde gebonden bleef, die slechts verder kon leven door de fijnstoffelijke levensenergieën van andere, nog in hun biologisch lichaam levende mensen, te stelen. Vooral dan zijn weduwe, zijn dochter en allen die hem in zijn leven nabij waren geweest. Hij scheen het geleidelijk te begrijpen, bleef me nog een tijdje aarzelend aankijken en verdween even later in het niets, bijna als een nevel die zich langzaam oplost. Toen ik die ochtend wakker werd, noteerde ik deze ‘droom’ in mijn dagboek.”

Zuster Marie-Madeleine voegt er nog het volgende aan toe : “En nu loop ik even vooruit op de tijd om dit verhaal af te sluiten, maar anderhalve maand later ontving ik het bericht dat hij overleden was op 22 juli. Hij verscheen me dus tijdens de nacht die volgde op de dag van zijn dood.”

Helderziendheid

We zijn een week later. Zuster Marie-Madeleine is weer bij pater Henry. Hun gesprek gaat verder. Zij informeert Pater Henry over haar zoektocht in de Bijbel, over de verrijzenis van Jezus, over zijn verschijningen aan Maria-Magdalena, aan de apostelen, aan de Emmaüsgangers, en tenslotte nog aan enkele apostelen bij het meer. En nadien vertelt ze uiteraard ook van het nachtelijke bezoek van de schim van haar broer.

Dan nam Pater Henry het woord. “Dat de Bijbel barst van paranormale fenomenen, daar ben je ondertussen zelf achter gekomen. Als je jezelf religie indenkt zonder dat paranormale aspect, ontdoe je haar van alle kracht. Met echte helderziendheid is wel degelijk werkelijkheid gemoeid. Zo maken zieners steeds een grondig onderscheid tussen de termen ‘inbeelding’ en ‘verbeelding’. ‘Inbeelding’ slaat op wat zij zichzelf subjectief kunnen inbeelden. Een mens kan zich om het even wat voorstellen, een boom, een huis, een mens... en dat doen ze net zoals iedereen, met hun fantasie. Zulke beelden kan men naar willekeur veranderen. Heel anders is het met de ‘verbeelding’. Dit laatste betreft een objectieve werkelijkheid, buiten hen, die zich aan hen opdringt in beelden die ze niet zelf kunnen wijzigen.”

“Denken we b.v. aan Saul¹³, de latere Paulus, op weg naar Damascus, toen hem plotseling een hemels licht omgaf. Hij viel op de grond en hoorde een stem tegen hem zeggen: “Saul, Saul, waarom vervolg je mij?”. Saul antwoordde : “Wie bent U dan, Heer?” “Ik ben Jezus die jij vervolgt. Kom, sta op en ga de stad binnen. Daar zal je gezegd worden wat je doen moet.” Zijn reisgenoten stonden sprakeloos. Ze hoorden de stem wel, maar zagen niemand. Saul stond op, maar hoewel hij zijn ogen open had, kon hij niets zien.”

“Of denken we aan de vele dromen die in de Bijbel vermeld worden en die van Jahweh of van zijn dienaars, zijn engelen komen. Zo lezen we in *Matth. 2:12.*: De herders werden na hun bezoek aan de kerstkribbe in een droom gewaarschuwd om niet langs Herodes terug te gaan. Of

denken we aan *Matth. 2:13*, waar Jozef in een droom gewaarschuwd werd om naar Egypte te vluchten. Zo ontsnapte Jezus aan de kindermoord, door Herodes bevolen. En verder in diezelfde tekst lezen we: De engel van Jahweh verschijnt Jozef in een droom. Hij kondigt hem de dood van Herodes aan en leidt hem naar het beloofde land”.

“Lezen we bovendien nog *Johannes 4:16/19* waar de evangelist een gesprek weergeeft tussen Jezus en een Samaritaanse vrouw. Jezus zei haar dat ze reeds vijf mannen had gekend en dat haar huidige partner niet haar man was, waarop de vrouw antwoordde: “Heer, ik zie dat jij een profeet bent”. Uit de reactie van de Samaritaanse blijkt dat voor haar een profeet vertrouwd was met wat wij tegenwoordig ‘helderziendheid’ noemen.”

“Of nog: *Lucas 22: 8/13* vermeldt dat Jezus twee apostelen voorop stuurde om het gezamenlijke paasmaal voor te bereiden”. Jezus zei: “Kijk, als jij de stad binnentrekt, zul jij een man tegenkomen die een kruik water draagt. Volg hem tot aan de woning waar hij binnengaat. Tot de eigenaar van het huis zeg jij: “De meester laat u zeggen: “Waar bevindt zich de zaal waar ik, met mijn leerlingen, het paasmaal kan houden?” Deze zal u een grote bovenzaal laten zien. Brengt daar alles in orde”. Toen zij er naar toe gegaan waren, vonden zij alles zoals Hij het gezegd had. Zij maakten het paasmaal gereed”. Tot zover deze Bijbeltekst. Ook hier toont Jezus zijn helderziendheid. Mantisch ‘ziet’ Hij wat er zich in een onmiddellijke toekomst zal voordoen.”

Genezingen

Pater Henry vervolgt. “Helderziendheid, het waarnemen is één aspect, maar de fijne stof sturen, echt magisch werken dus, dat is nog een stap verder. Ook daarvan getuigt de Bijbel. *Marcus 6:56* stelt het eveneens vast: “Waar Jezus ook heen ging, naar dorpen of steden, de mensen legden de zieken op de markt neer, en deze vroegen Hem om ten minste de zoom van zijn kleet te mogen aanraken. En wie Hem aanraakte, werd gered”. En verder in *Luk. 6:19* lezen we: “De hele

menigte zocht Jezus aan te raken omdat er een kracht, een 'dunamis', van hem uitging die allen genas". Geven we hiervan een inventaris.“

“Het nieuwe testament verhaalt van 32 mirakels waarvan 15 lichamelijke genezingen. Het gaat om de meest diverse kwalen, de 'eeuwige ellenden' van de mensen: kreupelen die terug gaan, stommen die terug praten, doven die terug horen, iemand die genezen wordt van een verdorde hand. Verder zijn er duivel-uitdrijvingen en dodenopwekkingen. Lazarus wordt uit de dood gewekt, ook de zoon van de weduwe van Naim, en het dochttertje van Jaïrus, en natuurlijk is er ook Jezus' eigen opstanding.”

“Ten slotte zijn er nog de wonderen met betrekking tot het beheersen van de natuur: de omvorming van water in wijn, de wonderbare visvangst, twee broodvermenigvuldigingen, het wandelen op het water en het stillen van de storm. In *Handelingen 19:11/12* lezen we: “God bewerkte, doorheen de handen van Paulus, opvallende wonderen. Zo zelfs dat het volstond de doeken en het linnen die zijn lichaam aangeraakt hadden, op de zieken te leggen. De ziekten trokken eruit en de boze geesten gingen weg.” Bij herhaling wordt een verband gesuggereerd tussen de fysische genezing en boze geesten die dan de zieke verlaten. Je kunt de Bijbel niet echt lezen zonder aan al die krachtwerkingen voorbij te gaan. Je merkt ook dat Jezus van een heel ander standpunt uitgaat dan de medische wetenschap. Hij heelt het fijnstoffelijk lichaam, bevrijdt het van onzure wezens. En dat heeft zijn weerslag op het biologisch lichaam: het wordt genezen. De medische wetenschap maakt zoveel mogelijk het biologische lichaam gezond. Maar het fijnstoffelijke lichaam blijft zo goed als onaangeroerd.”

Pater Henry vat enigszins samen : “Religie, als een ervaarbare krachtwerking opgevat, is dan de eigenlijke stichtende en in stand houdende levenskracht achter de zicht- en tastbare wereld. De aandacht van de religieuze mens reikt verder dan het profane. Hij weet dat het heilige daar ver boven uit reikt. De gelovige neemt aan dat er zoiets als het heilige bestaat, en gaat na wat daaruit voortvloeit. Experimenten en steekproeven in het domein van het religieuze en het

heilige bevestigen een aantal veronderstellingen en weerleggen andere. Doorheen heel wat steekproeven wordt religie, en meteen het heilige, een gegeven. Wat staan we ver van Freud die beweert dat God slechts een uitvinding, een projectie van de mens is die nood heeft aan een liefdevolle vader.”

Gods hofraad

Pater Henry vervolgt. “Maar denken we nu aan die akelige droom van je. Je veronderstelde dat die van iemand kwam. Ik denk er ook zo over. Je weet dat Eswatini heel wat ‘sangoma’s’ telt. Het zijn traditionele genezers wiens rol men enigszins kan vergelijken met die der sjamanen. Zij beoefenen waarzeggerij, helderziendheid, rituele inwijdingen en magie. Sangoma’s staan hier in hoog aanzien. Voor hen is ziekte dikwijls het gevolg van het werk van een ‘umtsakatsi’, een zwarte tovenaar of tovenares, die in tegenstelling tot een Sangoma, niet geneest maar onheilen juist veroorzaakt. Ik ben bevriend met een goede sangoma hier in de buurt.”

“Laat ik je daarover nog het volgende zeggen. De Amerikaan *J. Hall*, auteur van het boek ‘*Sangoma*’¹⁴, interviewde de mantisch begaafde zangeres Miriam Makeba (1932/2008), bijgenaamd ‘mama Africa’. Hall vernam van haar dat hij via de geesten van zijn voorouders over genezende krachten beschikt. Dit is voor Hall, die in de Verenigde Staten prof is aan een universiteit, een volledige verrassing. Op haar advies besluit hij bij ons, hier in Eswatini, een opleiding tot sangoma, tot een traditionele genezer, te volgen. Je kunt je voorstellen hoe dat in zijn academische wereld moet overgekomen zijn. Maar hij deed het.”

“Miriam Makeba vertelt hem eveneens dat haar moeder, een Xhosa, - Nelson Mandela was eveneens een Xhosa - ook een sangoma was. Ze kreeg haar opleiding in Eswatini. Miriam vervolgt: mijn moeder kon niet anders dan sangoma worden. Haar lidloti’s, haar vooroudergeesten, verlangden dat van haar. Omdat Makeba’s moeder daar aanvankelijk niet op in ging, begonnen haar geesten haar ‘bezeten’ te maken en haar

allerlei moeilijkheden aan te doen, zoals het opzwellen van haar voeten en haar ook andere mysterieuze ziekten te bezorgen. De medisch geschoolde dokters begrepen er niets van en stonden machteloos. En deze ‘bezetenheid’ is het punt waar we even moeten bij stilstaan. De lidlotti’s respecteren de eigenheid en de morele vrijheid van de sangoma niet, maar onderwerpen hem of haar. En dat doen heel wat goden en godinnen in vele niet-Bijbelse religies ook.”

Zo merkt A. Bertholet, *Die Religion des alten Testaments*¹⁵, op dat de Bijbel de heidense godheden als gevallen ‘engelen’ duidt. Zoals *Job 1:6*, zegt, maakten ze oorspronkelijk Gods hofraad uit. Doch in de plaats van zich te schikken naar Gods’ gezag en naar zijn decaloog, zijn tien geboden, wilden ze in hun hoogmoed zelf het hun toegewezen deel autonoom, naar eigen goeddunken, besturen. De Bijbel zegt inderdaad dat een aantal van hen in opstand kwam tegen God en daarom naar de onderwereld werd verwezen. Zo lezen we in *Job 4:17/18*: “Zelfs in zijn ‘dienaars’ stelt God geen vertrouwen en zijn ‘engelen’ betrapt hij op afwijking”. Onder meer *psalm 82 (81)* bevestigt hun opdracht, én hun afwijking. Zij treden naast God op als ‘rechters’ maar handelen in een aantal gevallen tegen Gods decaloog in, waardoor God dreigt om ze te vernietigen. Zo gezien behoren zij, om het met de woorden van de profeet *Daniël, 12:4* te zeggen tot “de velen die her en der zullen afwijken”, terwijl daarbij de ongerechtigheid en gewetenloosheid zullen toenemen.”

De harmonie der tegengestelden

Pater Henry vervolgt. “Afhankelijk van hun gezindheid van het ogenblik, doen deze niet-Bijbelse goden en godinnen de ene keer goed voor de mens die op hen beroep doet, de andere keer stichten ze kwaad. Dan weer maken ze het goede dat ze gesticht hebben ongedaan, of vernietigen ze het kwaad dat ze zelf hebben veroorzaakt. Ze handelen zonder gedragsregels en zijn dubbelzinnig en onbetrouwbaar. Het zijn de aanhangers van de vele niet-Bijbelse religies zelf die dit van hun eigen goden zeggen. Erger nog, met een zeker fatalisme hebben deze

gelovigen dit wisselvallige gedrag steeds gelaten gedragen als 'de wil van de goden'. Die religies beamen dus zelf dat hun goden 'harmonie der tegengestelden' zijn. Dat wisselvallige gedrag noemt *Kristensen*¹⁶ 'de harmonie der tegengestelden'. Hij schrijft: "In diepe nederigheid heeft de grote menigte deze demonische werkelijkheid aanvaard. Verlichte schrijvers als de Griekse denker Plutarchus (45/125) en zijn geestverwanten van alle tijden hebben dit type van vroomheid als een minderwaardige religie afgekeurd".

"Ook de Oudgriekse schrijvers Homeros en Hesiodos hadden al gewezen op het feit dat muzen zowel waarheid als onwaarheid verkondigen: 'alle 'schanden', diefstal, echtbreuk, wederzijds bedrog.. dichtten zij hun goden en godinnen toe". Reeds toen waren er kritische geluiden over het gedrag van zulke goden te horen. In de grond zijn alle niet-Bijbelse hogere wezens van juist dezelfde aard. Maar de mythen verbergen het soms. Of een clerus, of zwart-magiërs en heksen die de gruwelijke waarheid niet aan het daglicht willen prijsgeven. Of ook mensen die al te lichtgelovig en al te oppervlakkig ingaan, of niet ingaan, op de ware natuur van deze fijnstoffelijke wezens, die 'de harmonie der tegengestelden' vertegenwoordigen. Een aantal religies kent noch wil, een ethiek.'

"Zo vraagt *S. Bramley*, in zijn boek '*Macumba, Forces noires du Brésil*' aan een *mère-des-dieux*, - een vrouw met heel wat levenskracht zodat ze een zekere invloed kan uitoefenen op de goden en geesten van deze niet-Bijbelse religie - "Hoe verklaar je dat de god Exu zowel aan de kant van het goede als aan de kant van het kwade staat"? waarop zij antwoordt: "Maar mijn zoon, goed en kwaad zijn menselijke afspraken. Het zijn waarden die de mens in het leven geroepen heeft en die de goden naast zich neerleggen. Wij vragen de goden om voor het goede of het kwade te werken. Maar de goden situeren zich daar helemaal boven. Onze moraal gaat hen eigenlijk niet aan."

"Het lijkt wel alsof we doorheen haar antwoord Friedrich Nietzsche (1844/1900), aan het woord horen. Deze Duitse filosoof is bekend om zijn bewering: "Gott ist Tot, Wir haben Ihn getotet". Hiermee wil hij

zeggen dat de hoge lichtwereld dood is, dat de bovennatuurlijke wereld voortaan zonder kracht is en dat het nihilisme - het ontkennen van iedere hoge waarde - in de wereld zijn intrede doet. In zijn *'Jenseits von Gut und Böse'*, stelt Nietzsche eveneens dat er geen goed of kwaad op zich bestaat, maar dat zulks slechts scheppingen van de mensen zijn, en dus niets meer dan slechts menselijke interpretaties van de werkelijkheid."

"Men voelt bij dit alles het hemelsbrede verschil met de Bijbelse God. Vooreerst heeft Jahweh helemaal geen nood aan offers, want Hij is de schepper van alles wat bestaat. Hij is ook de gever van alle energie en heeft het daarom niet nodig dat de gelovigen Hem offers brengen. Als wederdienst vraagt Hij van de mens wel een ethisch leven."

"De apostel *Paulus* spreekt in dit verband van 'de elementen van deze wereld' (*Gal 3:19; Kol 2:15, 2:18*) die moeten vooropgesteld worden, willen wij deze wereld met zijn talrijke tekortkomingen begrijpen. Tot die elementen behoren zoals gezegd de niet-Bijbelse 'goden' die elk een deel van de werkelijkheid beheersen, maar hierbij wel eens meer blind, demonisch of satanisch zijn ten overstaan van alle geestelijke ideeën en waarden. In zijn brief aan de *Efeziërs (6,11-12)* waarschuwt hij ons voor de listen van de duivel. Hij stelt dat onze strijd niet is gericht tegen vlees en bloed, maar tegen de heerschappijen, tegen de machten, tegen de wereldheersers van de duisternis en tegen de geesten van het kwaad in de hemelse ruimten. En dat zijn voor de gewone man allemaal onzichtbare wezens. Bij de bekoring van Jezus in de woestijn (*Matth. 4: 8v*) is het Satan die, als 'vorst van deze wereld', aan Jezus alle koninkrijken schenkt op voorwaarde dat Jezus zich aan hem onderwerpt. Ook *Luc. 4:5* en *Joh. 18:36* stellen dat alle koninkrijken van de wereld in de handen van Satan gegeven zijn. Jezus betwist Satan het bezit van deze wereld niet, maar zegt dat het rijk van God juist niet van deze wereld is. Jezus zal met zijn lijden en sterven inderdaad spoedig ondervinden wie het in deze wereld voor het zeggen heeft."

Pater Henry vervolgt: “Graag wil ik dit met een voorbeeld verduidelijken. *M. Gillot, ‘Les crimes de la pleine lune’*¹⁷, vertelt ons hoe een dame in een erfeniskwestie, door haar zus op een geslepen wijze benadeeld werd. Een zigeunerin, bevriend met de benadeelde dame, kwam dit te weten en maakte, met behulp van haar geesten, dit onrecht op een magische wijze ongedaan. De vrouw die haar rechtmatig deel van de erfenis dan toch ontving, kwam hierdoor echter onder de invloed van die goden en geesten van de zigeunerin, die, om het met de woorden van Kristensen te zeggen, ‘harmonie der tegengestelden’ zijn. De vrouw die dan toch erfde, kan zich na die financiële ‘weldaad’ geleidelijk verwachten aan een reeks misrekeningen. De tragiek is dat deze greep ook na de dood blijft bestaan. Tenzij zij met Trinitaire gebeden, gebeden tot de H. Drie-eenheid, zich tegen de greep van die lage goden kan beschermen.”

De wensen van de hoogste baas

Pater Henry is nog steeds aan het woord. “En dat is nu juist wat ook met genezingen door een sangoma kan mislopen. Hun geesten en goden, hun lidloti’s werken ook autonoom, buiten het rijk Gods. Wie zich dus op hen beroept, krijgt ook af te rekenen met ‘de harmonie der tegengestelden’ of ‘de elementen van deze wereld’. Dat komt op hetzelfde neer, beide uitdrukkingen verwijzen naar eenzelfde gegeven. En ik heb de sangoma naar wie ik je wil sturen, op deze gevaren gewezen, en laten we zeggen, hem hierin Trinitair gevormd. Hij kan best met zijn voorouderzielen, met zijn lidloti’s en andere geesten blijven werken, echter op één belangrijke voorwaarde. Zij mogen hem enkel bijstaan als zij zich schikken naar de wensen van hun hoogste baas, de Heilige Drie-eenheid. Doen ze dat niet, dan verzwaren zij hun eindoordeel. En dat weten ze. En sedertdien begint deze sangoma zijn werk met een Trinitair gebed en werkt hij met een afbeelding van het icoon van Rublov. Dat ga je merken als je zal zien hoe hij dat doet.”

“Want ik stel je voor dat je zijn advies inwint. Zo je dat wil, zal ik een afspraak voor je regelen”. Daar ging zuster Marie-Madeleine maar al te graag op in. Pater Henry oordeelde het nuttig dat zij een aantal foto’s zou meebrengen van bekenden, familieleden, van de medezusters en van haar vriendenkring. Dat kon het werk van de sangoma wel erg vergemakkelijken. En zulke foto’s, daar kon zuster Marie-Madeleine wel voor zorgen.

Botten en gewrichten

Zuster Marie-Madeleine deed haar schoenen uit en ging de hut van de sangoma binnen. Er brandde een klein vuurtje waarop verse pijnboomnaalden zachtjes smeulden en een specifieke geur verspreidden. Het was er donker en koel. De aarden vloer was bedekt met een dunne rieten mat. Haar ogen moesten even wennen aan de duisternis. Dan zag ze de sangoma zitten. Zijn zwarte lichaam straalde kracht uit. Hij groette vriendelijk en haalde een groot icoon tevoorschijn. “Dat ken ik al”, dacht zij, “het stelt de Heilige Drie-eenheid voor”. Dan nam hij een tasje en schudde de inhoud ervan op de mat, naast het icoon. Er vielen botten en gewrichten van kleine dieren uit, samen met enkele oude geldstukken en een paar gekleurde steentjes. Ondertussen neuriede hij eentonig. Dat was blijkbaar zijn gebed tot de geesten. Hij was klaar om te beginnen.

Ik haalde de foto’s tevoorschijn en gaf ze. Hij legde ze naast het icoon. Dan wees hij op de eerste foto met de wijsvinger van de linkerhand de eerste persoon aan, van links te beginnen. Vervolgens nam hij van de voorwerpen die hij op de mat had gelegd, een aantal, vormde zijn handpalmen om tot een kommetje, schudde alles door elkaar en gooide ze op de mat. Afwisselend keek hij naar de wijze waarop deze voorwerpen op de mat waren gevallen, en naar de persoon die hij weer aanwees. Met een indringende, zangerige stem neuriede hij enkele woorden die ik niet verstond. Tenslotte legde hij alle voorwerpen weer bij elkaar. Nu was het

de beurt aan de volgende persoon op de foto. Hij deed het hele ritueel opnieuw over. Dat deed hij met alle personen van de eerste foto.

Vervolgens herhaalde hij dit ritueel voor allen op de tweede en op de derde foto. Dan bleef hij een hele tijd voor zich uit staren, sloot de ogen en haalde diep adem. Hij transpireerde, alsof er een zware last op hem woog. Daarna legde hij de drie foto's naast elkaar, keek me indringend aan, wachtte nog even en met een zelfzekere beweging van zijn hand wees hij op de foto van de zusters, moeder overste aan. "Geen twijfel" zei hij, "zij is het. Ik had al een sterk vermoeden toen je me de foto's toonde. Zij kan je niet hebben en behekt je. Zij wist dat je te kritisch stond en heeft een vloek over je uitgesproken, ze steelt je energie en stoort je nachtrust. Ik zie het gebeuren, ze treedt uit en stoort je slaap. Haar schim vertoont zich als een krokodil".

Ik stond perplex. Ik was helemaal niet vertrouwd met zulk werk. En die nauwkeurigheid waarmee hij dat alles te weten kwam, verbaasde me. Gelukkig had Pater Henry me verteld dat het niet om de botten en gewrichten, of wat dan ook, op zich gaat. Men kan net zo goed een glazen bol, koffiedik, kaarten, een pendel of om het even welke infrastructuur gebruiken. Deze dingen zijn slechts een hulpmiddel tot concentratie, ze versterken wat het on- en onderbewuste waarneemt, maar wat nauwelijks of niet ons bewustzijn bereikt. Het is een aanvankelijke vorm van helderziendheid. Een gevorderd helderziende heeft deze hulpmiddelen helemaal niet meer nodig.

Maar dat was nog niet alles. "We zullen haar leren dat zij je moet gerust laten" vervolgde de sangoma. "We wensen haar geen kwaad toe. Zij moet enkel beseffen dat ze moet stoppen met je lastig te vallen. En de tijd komt dat ze haar vermoeidheid geleidelijk zelf zal gaan voelen. Wacht hier", gebod hij, "ik ga even naar de hut hiernaast waar ik nog enig werk te verrichten heb". Na ongeveer een uur stond hij er terug. Hij was zichtbaar vermoeid. "En nu maar afwachten," zei hij, "het werk is gedaan". En daar zat ik, verbaasd en vol vragen over die ongewone wereld waarin ik was terecht gekomen. Toch durfde ik ze niet stellen, ik voelde bij de sangoma een zekere terughoudendheid. Ik bedankte hem

uitvoerig voor zijn diensten en vroeg hem wat mijn schuld was. “Niets” was het antwoord. “Ik ben erg blij dat ik voor pater Henry een wederdienst heb kunnen verrichten, want zonder hem en zijn bescherming zou ik al lang niet meer in leven zijn”. Wat hij hiermee bedoelde begreep ik niet. Maar het was duidelijk dat pater Henry heel wat meer kon, en deed dan ik wist.

Even later was ik onderweg naar het klooster, in gedachten verzonken over deze merkwaardige gang van zaken. Moest ik nu blij zijn om wat ik te weten was gekomen, of moest ik mededogen hebben met moeder overste? Toen ik in het klooster aankwam was iedereen al te bed. Ook ik was aan nachtrust toe en na een kort gebed legde ik me te slapen.

Boosheid of mededogen

Zuster Marie-Madeleine vertelt. “De volgende ochtend ging ik toch wel wat gespannen naar de refter van het klooster. Daar was er algemene verbazing. Moeder overste was er nog niet. Dat was nog nooit gebeurd. De andere zusters vroegen zich af wat er aan de hand was. Een zuster ging haar wekken. Wat later stond moeder overste er, maar ze zag er toch zo vermoeid uit. Het leek wel alsof zij de hele nacht niet geslapen had en op zelfonderzoek was geweest. Ik dacht aan wat de sangoma gezegd had, en aan ‘het werk’ dat hij gedurende dat ene uur in de andere hut verricht had. Ik wist evenmin wat ik moest voelen voor moeder overste: boosheid, of mededogen? Maar ik kon de andere zusters onmogelijk vertellen wat er werkelijk aan de hand was.”

Moeder overste, moedig als altijd, meende dat haar vermoeidheid geleidelijk wel zou verdwijnen eens ze met de kinderen van haar klas terug aan het werk was. De overige zusters beloofden haar dat ze allen wel een oplossing zouden bedenken en dat moeder overste dan maar beter in bed bleef. Dat wilde ze evenwel niet. Ze wilde beslist naar haar klas. Na haar dagtaak zou ze dat doen, nu niet. Zoals altijd komen de kinderen op de eerste plaats, zo had ze met grote nadruk gezegd. De

andere zusters bewonderden haar om haar grote moed. Even later stapte ik de speelplaats op, op weg naar mijn klasje.

“Maar plots stond ik als aan de grond genageld, alsof ik oog in oog stond met één of andere demon. “Dat kan niet!” stamelde ik binnensmonds, “Ik droom. God, laat dit toch niet waar zijn. Wie heeft zoiets in zijn of haar hoofd gehaald? En waarom?” In opperste verbazing staarde zuster Marie-Madeleine naar een knutselwerk dat tijdens haar afwezigheid blijkbaar door de zusters en de kinderen daar met houten blokken op een klein verhoog was ineens gezet. Het stelde een levensgrote krokodil voor.

Een ongeval

Zuster Marie-Madeleine vertelt. Zij heeft een brief geschreven naar Pater Henry.

Beste Pater,

Nog eens een dankwoord voor uw hulp bij het bezoek aan de sangoma. Moeder overste heeft de nacht volgend op mijn bezoek aan de sangoma zeer slecht geslapen en zag er die ochtend bijzonder vermoeid uit. Toch ging ze naar haar klas en gaf er haar lessen zoals voorzien.

Ikzelf lig nu in een klein hospitaal en herstel van een ongeval op school. Een meisje van de hoogste klas wou mij, naar haar eigen zeggen, doen verschieten, nam een aanloop en wilde op mijn rug springen. Ze kwam echter met een krachtige slag op mijn linkerschouder terecht. Ik voelde en hoorde iets knakken en had hevige pijn in de linkerschouder. Er vormde zich een inwendige bloeditstorting. Mijn schouder begon daarna op te zwellen. De dokter stelde een breuk vast zodat een chirurgische ingreep noodzakelijk was en ik enkele weken moet rusten.

De kinderen van de school en de overige zusters hebben op de speelplaats een levensechte krokodil geknutseld. Ik begrijp dat niet en vraag me af hoe zij op die gedachte zijn gekomen.

En verder vond moeder overste dat de zuster die nu mijn taak overneemt, onvoldoende vertrouwd is met de leesmethode die steunt op het vergelijken van woorden. Moeder overste heeft beslist dat die zuster dan maar best met de oude leesmethode gewoon helemaal herbegint. Ik vind het jammer. Ik had best vanuit mijn bed voor de nodige toelichting willen zorgen.

Verder stel ik het behoorlijk. Er wordt goed voor me gezorgd en na hun dagtaak krijg ik dagelijks wel enkele zusters op bezoek. Ik kijk uit naar een gesprek met U. Ik heb toch weer heel wat te vertellen... en te vragen.

Voor zoveel ben ik U bijzonder dankbaar.

Zuster Marie-Madeleine

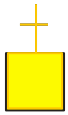
Een bezoek

Zuster Marie-Madeleine vertelt. “En jawel, enige dagen later stond de pater aan mijn bed, met een boeket geurige bloemen. Hij informeerde naar de medische vorderingen en vroeg hoe ik me voelde. Gezien de omstandigheden, behoorlijk, had ik geantwoord. En na een kleine pauze begonnen de diepere gesprekken.”

“Beste Machteld”, zo begon hij. Het was de eerste keer dat hij me zo noemde en van hem kon ik dat best verdragen. Het is de Vlaamse versie van mijn naam en het klonk zo veel vertrouwelijker. Toch leek hij erg bezorgd. Hij vervolgde. “Wat de sangoma je meedeelde over moeder overste bevestigde wat ik al geruime tijd vermoedde. Mijn overwerk - er zijn nog andere mensen in nood, met gelijkaardige problemen als die van jou - lieten me niet toe om me onmiddellijk bezig te houden met wat zich op je school voordeed. Ik weet dat de sangoma erg bekwaam is en dat hij je met zijn werk minstens tijdelijk kon beschermen.”

Zullen we toch weer maar eens met een gebed ter bescherming beginnen? Pater Henry gaf haar een blaadje met hierop het gebedje. Beiden lazen het halfluid:

“Ik vereenzelvig mij met de gestorven Jezus om al wat in en rondom mij aan mij en aan God vijandig is, te vernietigen.

Vader, Zoon, H. Geest, wij zijn omgeven en soms doordrongen van uiterst schadelijke mensen en onzichtbare wezens van wie hun gemeenschap ooit vergeleken werd met die van ongedierte dat bloed zuigt. Wij doen rechtstreeks een beroep op de verrijzenisenergie van Jezus die het heelal van oerbegin tot in een

En de pater vervolgde: “Ik heb de sangoma ondertussen, na je raadpleging dus, al ontmoet, en hij vertelde me dat de weerslag van ‘het werk’ dat hij in die aparte hut had ondernomen, hem drie volle dagen in bed had gehouden. Zo zwaar was het. Wie een onrecht ongedaan wil maken - apocalyptiek heet zulk een onthullen van verborgen kwaad - krijgt onmiddellijk een tegenreactie van de onderwereld. Die wezens dulden niet dat ze worden tegengewerkt en dat ze hun greep op iemand zouden verliezen. Doe je dat toch, dan heeft er een occulte krachtmeting plaats. En zoals in elk gevecht is het de sterkste die wint. Het is dus goed dat wie hen wil bevechten, vooraf nagaat of hij of zij het gevecht zal aankunnen. Je kunt natuurlijk in gebed de hulp van hierboven vragen. Maar zulk een zwaar werk kan slechts als je in een intieme vriendschap met God leeft. En dan nog kun je van de terugslag behoorlijk ziek worden.”

“Kortom, moeder overste is en blijft in haar diepere ziel een zeer gevaarlijk schepsel. Ik heb de sangoma beloofd dat ik hem van je zaak ging verlossen en dat ik ze zelf ging overnemen. Ik heb je brief goed ontvangen en ben dus op je moeilijkheden dieper ingegaan. Eenvoudig was dat niet. De hele volgende nacht heb ik ‘geworsteld’ met haar foto, of liever, met de wezens, de demonen die haar beheersen. Inderdaad,

onderhuids is die ‘gelovige’ moeder overste, een alles uitzuigster, een echte vrouwelijke vampier.”

“Je hebt wellicht al over herbelichaming of reïncarnatie horen praten. Ik wil later op dat onderwerp met je nog uitvoeriger ingaan. Nu enkel dit: reïncarnatie is voor elke goede ziener, voor elke paranormale genezer en voor elke magiër niet zomaar een veronderstelling, het is gewoon een feit. Zij ‘zien’ van wie zij behandelen, dat de oorzaak van hun huidige kwaal, zich nogal gemakkelijk in een vorig leven situeert. Neem van mij dus gerust aan dat mensen vele levens hebben. En keren we nu terug naar je probleem met moeder overste. “

“Zij heeft in een vorige leven intens aan kannibalisme gedaan, niet alleen om het biologische lichaam van haar slachtoffers te verorberen, maar vooral had zij het gemunt op de fijnstoffelijke energie die in dat bloed aanwezig is. Hoe ze te werk ging, is te gruwelijk om hier te vertellen. Het ging haar dus om het stelen van de occulte levenskracht van heel wat mensen. Iets wat de Bijbel een ‘wraakroepende zonde’ noemt, een zonde tegen de levenskracht van de Heilige Geest. Dat is een zonde die niet vergeven wordt, ook niet door het sacrament van de biecht, maar die door de dader in vele levens moet worden uitgeboet. In het geval van moeder overste echter, bewaart, ontwikkelt en versterkt zij, na haar dood in dat vorig aards bestaan, nog datzelfde vermogen. Maar, in plaats van én grofstoffelijk én fijnstoffelijk vlees en bloed van anderen in te nemen, zoals de eerste keer gedurende dat aardse leven, doet zij het, voortaan louter fijnstoffelijk. Men oogst wat men zaait.”

“Om dat te camoufleren, maar ik wijs erop dat zij zich hiervan niet meer bewust is, volhardt zij enerzijds in dit stelen van energie. Doch anderzijds leeft zo iemand zeer voornaam, ethisch verstorven, in dienst van een of ander liefst hoog ideaal. Dat kan b.v. een nazistisch of islamitisch ideaal zijn. Denk b.v. aan sommige zelfmoord-kommando’s. Maar dat kan net zo goed een kerkelijk of religieus ideaal zijn. Rampzalig genoeg zitten jij, de andere zusters, maar ook en vooral de kinderen, opgescheept met zo'n ‘voorbeeldige’ moeder overste.”

“Ze zegt inderdaad de volle waarheid als ze beweert dat haar onderwijsopdracht een echte roeping is. Maar dan een roeping die geïnspireerd en geleid wordt vanuit de onderwereld. Zoals *psalm 36 (25)* het zo treffend verwoordt, is haar gewetenloosheid in de diepte van haar hart als een godsspraak. Zij schat zichzelf met een te vleiende kijk in en dat belet haar om het eigen ongelijk te ontdekken en te verafschuwen. Haar bewust gespeelde nederigheid is in haar diepere ziel, in haar hart en nieren zou de Bijbel zeggen, juist een bewijs van haar ijdelheid en hoogmoed. Omwille van haar toenmalig foutief gedrag, iets waar ze zelf zeer bewust en gewild voor koos, heeft zij een hele hoop onzure wezens naar zich toegehaald - het *similia similibus* - zodat ze op haar beurt door hen voortdurend van haar energie bestolen wordt. Het is een vicieuze cirkel geworden. En dus leeft ze zelf steeds in energienood en moet ze, dwangmatig, de energie van haar medemensen stelen. En zolang iets in haar diepere ziel niet wezenlijk verandert, niet ten goede keert, laten we zeggen zolang ze zich niet ‘bekeert’, is daar niets aan te verhelpen. Door haar eigen keuze, die ze in haar diepere ziel overigens voortdurend beaamt, zit ze zodanig aan het kwaad vast, dat de kans om uit die greep los te komen, eigenlijk nihil is. En om dus in haar energiebehoefte te voorzien heeft zij het vooral op kinderen gemunt. Die bezitten veel fijnstoffelijke energie, nodig om hun leven verder uit te bouwen, maar ze kunnen zich veel moeilijker tegen het stelen ervan beschermen.”

“Je sensitiviteit maakt dat jij het sterker aanvoelt, dat het je bijzonder uitput en dat je er telkens behoorlijk hoge koorts van krijgt. Je lichaam wil je ook op die manier waarschuwen voor dat gevaar. Uiteindelijk, zonder bescherming, leidt dit tot je dood.”

“Maar zie het ook zo: je sensitiviteit waarschuwt je om je tegen zulk een moordend vampirisme te beschermen. Normaal verwijder je je dan van zulke mensen en zoek je elders ander werk. Maar blijf hier, ik zal je verder wel beschermen, en door dat allemaal mee te maken word je, occult gezien, geleidelijk veel sterker. Overigens is het als kloosterlinge en lerares niet zo vanzelfsprekend dat je hier alles verlaat en elders een

nieuw leven begint. Ook daaraan zijn een aantal bezwaren. De andere zusters, de kinderen, de ouders en al wie in haar buurt komt, worden dat niet of niet zo intens gewaar. Ofschoon ook zij van hun fijnstoffelijke energie bestolen worden. Dat betekent wel dat hun gezondheid en levensgeluk er ofwel vrij vlug, ofwel met het verloop van de tijd, behoorlijk wat schade kan van ondervinden. Maar het juiste verband vinden tussen de oorzaak en het gevolg is verre van eenvoudig. Overigens is in een westerse cultuur daar juridisch niets tegen te beginnen. In traditionele culturen zal men in het belang van het overleven van de stam of de clan, zulke mensen ofwel vermoorden, ofwel ze uit de gemeenschap sturen. Maar gezien de vele gevaren van een woeste en wilde natuur, komt dat laatste neer op een uitgestelde dood. Een enkeling overleeft niet in de wildernis.”

Geen hoger niveau?

Pater Henry is nog steeds aan het woord. “Maar het belangrijkste moet nog komen, en dat ga jij heel goed begrijpen. Heel wat mensen hebben een niet aflatende bewondering voor zulke ‘gedreven’ personen als moeder overste. Hun ‘inzet’ en hun ‘ijver’ en hun schijnbaar hoge idealen, of in het geval van moeder overste, ook haar opvallende bescheidenheid. Dit alles maakt op wie het niet doorziet, een erg grote indruk. Denk maar aan een aantal andere zusters, aan de kinderen, aan de ouders of gewoon aan de vele andere bekenden die erg lovend over haar spreken. Net zoals een volgehouden haat, fijnstoffelijke levensenergie steelt van de mens die men haat, zo stelen mensen die zich opvallend graag laten bewonderen, eveneens de energie en het levensgeluk van hun argeloze bewonderaars. Zoals ik al zei, het is een niet-bewust gebeuren, hoewel ze soms zelf iets van hun vreselijke ziele-diepte wel aanvoelen. Zo vroeg een dame me ooit of zij een heks was, want telkens als zij iemand verwenste, ondervond de benadeelde heel wat tegenspoed of ziekte. Het gebeurde zelfs dat de benadeelde mens kort daarna en op een opvallende wijze stierf.”

“De Bijbel spreekt in dit verband over een ‘aluka’ of ‘bloedzuiger’. Zo vermeldt *Psalm 12 (11): 9* wel de onbewuste ziele-diepte in de mens en zegt dat sommige mensen zijn “als een ongedierte dat het bloed van andere mensen uitzuigt”. *Psalm 53 (52):5*, verwoordt het heel wat scherper: “Beseffen zij het dan niet, de boosdoeners? Zij vreten mijn volk uit. Dat uitgerekend is “het brood” dat zij ‘eten’. Want God roepen zij niet aan. Maar kijk, met ontzetting zullen zij geslagen worden, zonder er de oorzaak van te beseffen”.

“Met dit laatste lijkt de Bijbel te bevestigen dat het ‘uitzuigen’ en ‘uitvreten’ veroorzaakt wordt door een gebrek aan contact met God. Gods levenskracht moet dan elders gezocht worden. De niet-gelovig ingestelde mens ziet inderdaad geen noodzaak om in gebed de vereiste levenskracht bij God te zoeken. Zijn of haar vooropstellingen laten hem of haar niet toe een verband te leggen tussen een christelijk bidden en het verwerven van levenskracht. Wat zulk een mens aan fijnstoffelijke energie ontbreekt, zoekt en vindt hij of zij, meestal onbewust, in het opzuigen van de levenskracht van een medemens. Dat maakt een ‘bloedzuiger’ gezien vanuit de Bijbel, behoorlijk ondermaats. En dit laatste leidt er eveneens toe dat zijn of haar lot in de andere wereld, na het overlijden dus, verre van gunstig zal zijn. En dat is tragisch.

Algemeen gezien gaan er weinig mensen na hun dood naar een hoger niveau. Occult gezien eindigen velen op hun sterfbed waar ze begonnen zijn bij hun geboorte, eventueel zelfs dat niet. Dan heb je, zoals Nietzsche het stelt, ‘de eeuwige terugkeer aller dingen’. Maar dat ondervond je al bij je ervaring met de dood van je broer. Tenzij zulke mensen hiertegen op een gepaste manier reageren : zij kunnen bijvoorbeeld in een regelmatig gebed tot de Triniteit vragen om meer levenskracht. Dat veronderstelt dan weer een goed contact met God. En ook dat vraagt tijd en bezinning. Uiteindelijk is het de bedoeling dat je bij wijze van spreken de ‘aardse lessen’ hebt geleerd, en je niet meer hoeft te reïncarneren. ”

“Sommigen menen ook dat men moet bidden voor het ziele-heil van mensen die de bloedziel van hun naaste stelen. Maar zulks houdt heel wat gevaren in. Het boze zou hier wel eens sterker kunnen uitvallen dan

je goede bedoelingen. De Bijbel, *1 Joh 5:16* zegt hierover dat er een zonde is die tot de dood voert, en dat elke aansporing om voor zulke wezens te bidden, hier niet van toepassing is, dat het niet geldt. Letten we erop dat de term ‘dood’ hier niet direct slaat op een fysieke dood, maar op het feit dat zo iemand alle contact met God mist. Zo verstaan we de Bijbelse uitdrukking: ‘dat de doden, de doden begraven’. In het eerste geval betreft het mensen die biologisch leven, maar van God vervreemd zijn en Bijbels gezien, dood zijn. In het tweede geval gaat het om een van God vervreemde mens die bovendien overleden is. Men zou kunnen zeggen dat zo iemand dan twee keer dood is.”

“Je opmerking tegen moeder overste, betreffende haar opvallende bescheidenheid, moet bij haar iets over dat ondermaats zijn, hebben losgemaakt. Vandaar haar buitensporige woede naar je. Ze kan die niet openlijk tonen, maar ze doet het in de duisternis, in het diepste van de nacht. Tijdens ‘het uur van de hel’ treedt haar boosheid uit en vormt een fijnstoffelijk dier, belust op jouw levenskracht. Je doorziet ze, en ze weet ook dat je kritisch bent naar haar beleid. Daarom ook eist ze vooral van jou een onvoorwaardelijke gehoorzaamheid. Maar wie zoiets van je vraagt, brengt je niet dichterbij God en alle heiligen, maar veeleer bij Satan en zijn demonen. Zelfs al is men dan een kloosterling.”

De samenhang van alles dat bestaat

Pater Henry vervolgt. “En dat brengt ons weer bij de zogenaamde ‘harmonie der tegengestelden’ waarover we het reeds eerder hadden, die bizarre bijeenvoeging van zowel goed als kwaad, eigen aan de goden der onderwereld. En die kunnen bij een aantal mensen erg inspirerend werken. De invloed van deze goden strekt zich echter veel verder uit, gezien de grondige samenhang van alles dat bestaat. Je kunt stellen dat zulke goden psychisch gestoord zijn, want dat zijn ze ook, en dat ze met hun stoornis de wereld besmetten. De minerale planten- dieren- en mensenwereld en de subtiele wereld der geesten en goden, zij allen hangen samen en beïnvloeden elkaar. Anders gezegd, naarmate het

christendom veld verliest, groeit de kracht van deze “harmonie der tegengestelden”. Of met de woorden van Paulus, winnen “de elementen van de wereld” aan kracht. Het lijkt er dan op dat alles in onze wereld, dus niet alleen de mensen, maar ook de ons omgevende natuur, minder geordend, ja woester en wilder wordt.”

“De weinigen die bij dergelijk onzure mensen intuïtief die dubbelzinnigheid aanvoelen, en het ook nog aan anderen erg voorzichtig durven suggereren, redeneren dit nadien en al te gemakkelijk, weg. Toegepast op moeder overste hoor je dan : “Ach ja, zo is zij nu eenmaal, je kent haar. Maar kijk, zij doet toch zoveel goed...”. En er is inderdaad niemand die dat kan ontkennen. Maar dat is slechts die ene zijde van de werkelijkheid. Op zijn Afrikaans: het zijn enkel ‘die oortjies van die seekoei’. De andere zijde laat zich, voor jou en voor wie sensitief is, in alle hevigheid voelen. En die zijde kun je onmogelijk wegedeneren. Bovendien krijgen degenen die de mentaliteit van deze ‘bloedzuigers’ op de een of andere manier delen, althans in geringere mate, een gelijkaardige uitstraling. Dat besmet. Dit geldt des te sterker als je jezelf ook nog door zo iemand wil laten vormen en je naar hem of haar met bewondering opkijkt.

Denk nu eens terug aan de houten krokodil die de zusters en kinderen in elkaar hadden geknutseld tijdens je bezoek aan de sangoma. Je vroeg je af hoe ze op die gedachte waren gekomen. Welnu, je kunt zeggen dat moeder overste, gezien haar functie zowel in het klooster als in het schooltje, en gelet op haar autoritaire instelling, gehoorzaamheid eist. Ze wil uiteindelijk in de belangrijke dingen het laatste woord, ook al verdoezelt ze dat sluw met een zogezegd democratisch beleid. Ze is in het klooster en het schooltje dan ook, laten we zeggen, ‘alom tegenwoordig’. Maar dat geldt eveneens voor haar behoorlijk zware en donkere uitstraling. Die hangt, voor wie dat kan aanvoelen of kan zien, letterlijk doorheen het schooltje en het klooster. Beiden vormen één geheel. Alles baadt in één grote donkere aura. Maar dat betekent dat de fijnstoffelijke gedachtevorm ‘krokodil’ daar eveneens voortdurend aanwezig is. Gedachten zijn krachten, dat ondervond je toen je die tekst

voordroeg in het kerkje, tijdens de viering van mijn jubileum. En als nu de gedachtevorm 'krokodil' sterk genoeg in het schooltje en het klooster aanwezig is, is er wel iemand die, gedreven vanuit het onderbewuste, ze plots opvangt, ze verwoordt en zegt: "laten we een houten krokodil knutselen".

En een meerderheid stemt hiermee in. Want hun onderbewuste had die gedachte ondertussen ook opgemerkt en gekoesterd. Men was voorbereid. Ook hier leidt een kwantitatieve vermeerdering van een gedachte tot een kwalitatieve sprong: de gedachte aan het dier wordt opgevangen, fijnstoffelijk gevormd, verwoord, beaamt en tenslotte grofstoffelijk uitgevoerd. Besluit: het houten beeld is moeder overste nog een keer. Op een manier stelt het beeld moeder overste tegenwoordig. Ze versterkt hiermee andermaal haar aanwezigheid. Als kinderen er de houten constructie beklimmen, er op gaan zitten en er rond spelen, zijn ze dichterbij haar, en dus ook gemakkelijker te beroven van hun energie.

Na dit alles begrijp je wellicht ook waarom moeder overste in haar diepere ziel niet echt van orde houdt, niet echt van orde kan houden. Ook niet van een methode die het psychisch ordenen stimuleert, zoals je vergelijkende leesmethode. Mensen als zij zondigen nu eenmaal tegen de regels die ze zelf aan anderen opleggen. Iets in hun ziel dwingt hen daartoe. De geesten die hen inspireren, eisen dat. Op een manier kun je zeggen dat zulke mensen latent bezeten zijn. Zij kunnen gewoon niet anders handelen. En die bezetenheid kleurt hun aura erg donker, soms zelfs naar het bruinzwarte toe."

Zuster Marie-Madeleine had in haar ziekbed de hele tijd bijna ademloos liggen luisteren. Pater Henry kon die verbanden tussen ogenschijnlijk losse feiten en gebeurtenissen zo duidelijk toelichten. Nu was het haar ook duidelijk waarom voor haar 'geestesoog' het bureel van moeder overste steeds inktzwart kleurde. Marie-Madeleine vermeed die plaats zoveel mogelijk. Moest zij er toch zijn, dan hield zij het er nooit lang uit. Ook bij vergaderingen en besprekingen, waarbij zij niet anders kon dan in de buurt van moeder overste plaats te nemen, voelde Marie-

Madeleine haar energie uit haar lichaam wegebben. Bijna altijd werd zij dan behoorlijk onwel. Meestal kreeg ze enkele uren later hoge koorts, wel tot 39,5°. Ze was dan doodop en kon voor enkele dagen haar normale klastaken niet meer aan. De meeste andere zusters namen dat nooit ernstig. Dat kon ook niet anders, want ze hadden er geen vermoeden van wat er werkelijk aan de hand was.

Pater Henry nam een minutenlange pauze. Beiden dronken ze nog iets. Ook dan bleef het nog een hele tijd stil. Er was inderdaad ook heel wat tijd nodig om dit alles wat te verwerken. Zuster Marie-Madeleine nam in haar bed een andere houding aan. Ze had zo geboeid liggen luisteren dat ze aan de pijn in haar schouder geen aandacht had geschonken. En nu ze zolang in dezelfde houding had gelegen, voelde die schouder erg stram aan.

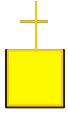
Een aangepast gebed

Pater Henry nam enkele keren diep adem. “Machteld, er is nog een thema dat ik met je zeker moet ter sprake brengen”, zei hij. Er lag een zekere bekommernis in zijn blik. “Het gaat om het kind dat op je schouder sprong. Ik heb tot nu toe moeten wachten om daarop te antwoorden. Maar laten we eerst een aangepast gebed zeggen, want ‘de zaken’ evolueren snel en grondig.

Pater Henry had het gebedje weer op een blaadje papier geschreven en gaf het aan Zuster Marie-Madeleine. “De basistekst is *Lukas 18: 18-27* waar het gaat over de rijke jongeman” zo verduidelijkte hij. En beiden zegden samen en ingetogen het gebed.

Ik denk aan u Jezus, gekruisigd maar verrezen als de Heer over levenden en doden.

“Terloops, maar dat wist je al, ‘levenden’ betekent hier ‘Godbevrienden’ en ‘doden’ van God vervreemden”, zo verduidelijkte pater Henry nog.

Vader, Zoon, Heilige Geest, soms hebben wij de bange vraag als indruk die de menigte rond Jezus' uitspraak: "Wie kan dan gered worden?" De rijke jongeman zei dat hij de geboden reeds had waargemaakt. "Dan rest je nog één ding", zo vervolgde Jezus: "Verkoop alles wat je hebt en verdeel het aan de armen, kom dan terug en volg me". Toen de man dit hoorde werd hij diep bedroeft en ging heen.

Jezus zei dat voor de rijken het rijk der hemelen zeer moeilijk toegankelijk was. "Zoals een kameel door het oog van een naald kan geraken".

Antwoordend op de beangstigende vraag van de menigte heb jij, Jezus gezegd: "Wat bij de mensen onmogelijk is, is mogelijk dankzij God". Dezelfde problemen. leggen wij u in die zin voor.

En Pater Henry vervolgde: "Als men de rijke jongeman in zijn geslacht doorschouwt na bovenstaand gebed, dan 'ziet' men dat hij in een vorig leven een ander mens ritueel gedood heeft als satansaanhanger om voortaan aards geluk te hebben. Zoals wellicht bekend, zijn het vooral de geslachtsorganen die drager zijn van fijnstoffelijke levenskracht. Zij immers geven dat zo mysterieuze leven door. Je ziet ook dat de reïncarnatiegedachte hier weer opduikt. En dat verduidelijkt heel wat. We komen er dadelijk nog op terug. Je weet dat Jezus de Farizeeën, de meesten althans, verwijt, witgekalkte graven te zijn, met een bewuste buitenkant en een grondig andere on- en onderbewuste binnenkant. Deze binnenkant wordt onbewust verdrongen, en bij momenten zelfs bewust onderdrukt. Toch slaat deze op de basispersoonlijkheid van de rijke jongeman. Hij lijdt, net zoals moeder overste, aan een hoogmoedige en ijdele vorm van 'volmaaktheid', iets wat een typisch farizeïsche zorg is."

"Welnu, herhaal in gedachten het gebed, of minstens het laatste gedeelte: "Jezus, jij hebt gezegd: wat bij de mensen onmogelijk is, is het

wel bij God”. Vereenzelvig u voor alle zekerheid met Jezus die dwars door het uitwendige gedrag kijkt en ‘zie’ wat er zich toont wanneer dat meisje je verrast en op je schouder springt. Je merkt een soort prooidier, leeuwachtig. En in onszelf hebben we de wrange indruk dat onze levenskracht ons ontnomen wordt, dat we ‘leeg’ zijn. Zij is een ‘dode’ in de bovenvermelde zin. Zij heeft een groot tekort aan fijnstoffelijke levensenergie, net zoals de rijke jongeman. Zij tracht in haar uitwendig gedrag die leegte wel te verbergen, maar geconfronteerd met jou, wordt haar gedrag plots, in plaats van bewust, on- en onderbewust, en brengt zij je grote schade toe, vooral in je aura. Ze haalt je helemaal leeg. Gelukkig bezit jij de gebeden, en maak je hier dagelijks tijd voor, zo niet zou van dan af uw levensgeluk gekraakt zijn ten hare voordele. Want zij haalde u leeg door die roofdierlijke sprong en wel zo dat de aandacht naar de schouderbreuk gaat, terwijl de verborgen of ‘occulte’ zijde - het woord is treffend juist - verdoezeld wordt.”

“Wat betreft de aanwending van het gebed dat ik je bezorgde, nog dit: het legt de satanische kern van iemand bloot voor zover deze u schade zou berokkenen. Weliswaar springt deze kern onmiddellijk na het gebed, als een bliksemflits, in vele richtingen stuk, maar verder wordt dat de zaak van dat kind en hoef je er jezelf niet verder mee bezig te houden. Tenzij iets zich zou opdringen dat je ‘moeilijkheden’ bezorgt. Jij begrijpt dat wel.”

De Pater hield weer een lange pauze. Zuster Marie-Madeleine bleef hem zwijgend aankijken. Het leek haar alsof religie voor haar geleidelijk een heel andere en diepere invulling begon te krijgen. Neen, zulke dingen had ze in haar opleiding nooit horen vertellen. Het was ongemeen boeiend, maar het was toch wel wennen.

Pater Henry vervolgde. “Ik denk dat we onze patiënte nu best wat rust gunnen. Weet je, ik zal het hierbij houden voor vandaag, maar als je wenst zetten we het gesprek een volgende keer verder. Ik deel het moeder overste dan nog wel mee”. Ja, dat wou Marie-Madeleine wel. En dus dankte ze de pater voor zijn bezoek en alle toelichtingen. Ze veranderde weer van houding en nog voor de pater de deur uit was, had

ze zich al toegedekt, klaar voor een verkwikkende rust. Hij groette haar met een glimlach en sloot zacht de deur van de kamer.”

De weken gaan voorbij.

Zuster Marie-Madeleine vertelt. “Ik ben ondertussen weer in het klooster. Moeder overste doet haar werk in de hoogste klas, maar iets in haar is veranderd. Ze is meer ingetogen dan voorheen, en geeft ook de indruk vlugger vermoeid te zijn. Ook ik ben voorzichtig aan het werk gegaan in mijn klasje en doe mijn werk zo goed en zo kwaad als het kan. Mijn linkerschouder ligt nog wel in een draagdoek, en bij onvoorzichtige bewegingen voel ik nog een stekende pijn. Gelukkig merk ik wel dat het geleidelijk betert. Pater Henry heeft het elders ontzettend druk, zo heb ik vernomen, maar vanmiddag hebben we beiden tijd kunnen maken, en kunnen we ons vorige gesprek voortzetten in de tuin van het klooster.“

En vroeg in de namiddag stond Pater Henry al aan het klooster. Beleefdheidshalve informeerde hij bij moeder overste naar haar gezondheidstoestand. Daarna zei hij haar dat zuster Marie-Madeleine hem gevraagd had of ze bij hem kon biechten. En dat was uiteraard een privéaangelegenheid, waarbij de aanwezigheid van moeder overste helemaal niet vereist was. Wat later hadden de Pater en zuster Marie-Madeleine plaats genomen in de tuin. Moeder overste had een andere zuster een karaf water en twee glazen laten brengen. Want ja, onder de tropenzon, zelfs in de schaduw, is dat echt geen luxe.

Zoveel boosheid

Pater Henry stelde voor met een gebed te beginnen. Het waren toch weer zware dingen die hij wilde ter sprake brengen. Zoals gewoonlijk had hij het gebed op een blaadje papier geschreven en gaf het aan Marie-Madeleine. Ze lazen tezamen.

Heilige maagd Maria, nog nooit hoorden wij dat iemand die beroep deed op uw tussenkomst, niet verhoord werd. Opnieuw doen wij op U beroep. Meteen doen wij dat ook op Maria Magdalena, die volgens het evangelie van Johannes (19:25), onder Jezus' kruis naast U stond. Datzelfde evangelie leert ons (20:16) dat zij, nadat Jezus verrezen was, Hem als eerste herkende als de verrezen Heer. Op U beiden doen wij nu beroep. Begeleid ons zodat wij de wil van de Hemelse vader uitvoeren, alleen die wil en geheel die wil. Heb daarbij beiden recht op onze gemeente dankbaarheid.

Dan begon Pater Henry over haar ongeval en het kind dat op haar schouder was gesprongen. “Er is de gewone verklaring, het meisje wou je doen schrikken”, zo begon hij op een gedempte toon. “Men zou dat kunnen interpreteren als een bewijs van affectie, ze heeft je graag. Maar dat is juist de misleiding. Iets in haar ziele-diepte ‘weet’ dat ze geen Godscontact heeft en haar fijnstoffelijke energie elders moet zoeken. Wandelen in de natuur geeft b.v. energie, of nog, luisteren naar rustige muziek, gezond eten, een harmonisch leven nastreven, samen zijn met vrienden, en uiteraard ook een regelmatig gebed. Maar dat laatste vereist een goed Godscontact. Als je dat helemaal niet hebt, en ook helemaal niet wenst, heeft bidden uiteraard geen zin. Zoals gezegd heeft dat meisje dat niet en is zij Bijbels gezien een dode. Ze weet evenwel dat jij wel een contact met God hebt, door je regelmatig gebed. Je aura, je fijnstoffelijke uitstraling, is dan ook veel lichter dan de hare. En ze wil gewoon die fijnstoffelijke energie van je stelen. Dat is veel gemakkelijker dan er zelf iets voor te doen. Dat is zo ongeveer de samenvatting van ons vorige gesprek.”

“De vraag rijst nu hoe een kind al zoveel boosheid in zich kan dragen. Luisteren we naar wat *Pater Trilles* daarover te vertellen heeft. Hij was vanaf 1892 missionaris in West-Afrika, waar hij onder meer bij de Oerwoudpygmeeën als eerste blanke verbleef. Daar leerde hij de Fang, een volk uit Gabon kennen, waaronder de ‘ngil’, de zwart-magiër. Deze

is als ‘sorcier’, tovenaar of zwart-magiër, duidelijk te onderscheiden van de ‘féticheur’, de wijman, letterlijk de ‘fetisjman’, die hier een wit-magiër is en die door de bevolking diep geëerd wordt, terwijl de ngil diepe verachting oproept.”

“In zijn boeiend werk *Chez les Fang*¹⁸ geeft hij een verslag van de inwijding van zo ‘n ngil. Iedere ngil heeft het recht en de plicht zijn opvolger te kiezen en te vormen. Hij neemt een tienjarige jongen en behandelt hem als zijn aangenomen zoon. Van dan af vormt hij zijn leerling-tovenaar. Hij leert hem de eerste geheimen, en leert hem o.m. met de grafstem van de ngil te spreken. Het kind begeleidt de magiër op al zijn tochten en dient hem als edelknaap. Hij gaat de magiër voor, door berg en dal, in dorp of oerwoud, met de bel klingelend. Dergelijke kinderen hebben voortdurend slechte voorbeelden voor de ogen, leven te midden van het afzichtelijkste zedelijk verderf en zijn op korte tijd tot in het merg verdorven.”

“Want zij hebben ‘alles gezien’ en weten zich thuis in alle afgronden waarin de menselijke perversie afdaalt. Ze zijn tot alle misdaden bereid. Vaak zijn dergelijke kinderen op de katholieke missie beland. Meegetrokken door een kameraadje, door de tover van het onbekende aangelokt. Zij zijn er gebleven - soms tot aan het doopsel - door daarbij hun oversten te bedriegen met een vanuit de diepten van hun ziel actieve huichelarij. Altijd zijn zij van de missie weggegaan nog slechter dan zij er aangekomen zijn.”

Trilles besluit: “La formation chrétienne n’a sur eux aucune emprise”, “de christelijke vorming heeft op hen geen enkele invloed”. Wat erop wijst dat de ngilvorming veel dieper in de ziel doordringt, in de on- en onderbewuste lagen, dan bijvoorbeeld de christelijke vorming dat doet. Het christendom als hogere religie, raakt hier duidelijk aan haar grenzen, haar door de lagere religie gesteld. Voor pater Trilles toont het verhaal van deze inwijding aan hoe diep in de oerlaag van zovele mensen - hier naar naam christenen - het heidendom muurvast zit. Het is alsof zijn verkondiging van het evangelie en het toedienen van de sacramenten bij de bekeerlingen er gewoon zonder effect

overheen gaan, bijna als water over een eend. Zo taai lijkt in de mens die heidense oerlaag. Zoals ook Freud duidelijk inzag, is het on- en onderbewuste willen en handelen veel sterker dan de bewuste vorm ervan. Welnu, als zo een kind reïncarneert, blijft het die verzonken boosheid behouden, en werkt ze ook uit. En dat verklaart al veel van het gedrag van het meisje dat op je schouder sprong. Maar dat veronderstelt dus dat reïncarnatie een feit is. Gaan we iets dieper op dat thema in.”

Is hij Elias?

De Pater haalde even diep adem en vervolgde. “Voor heel wat mensen mag het geloof in reïncarnatie of herbelichaming absurd lijken. Toch is ze gemeengoed in heel wat culturen en occulte stromingen. De Bijbel vermeldt ze zijdelings, onder meer in *Joh. 9:6* waar de genezing van de blindgeborene ter sprake komt. De Joden vragen aan Christus: “Rabbi, wie heeft gezondigd? Hij of zijn ouders? Zo dat hij blind geboren werd?” Als deze passus representatief is voor de toenmalige mentaliteit dan blijkt hieruit dat de Joden minstens geloofden in een bestaan dat aan het huidige leven voorafgaat, en dat bovendien zijn weerslag kan hebben in het huidige. Jezus antwoordde dat de man blind geboren is opdat de werken van God in hem zouden geopenbaard worden. Aanhangers van de reïncarnatieleer besluiten uit dit ontwijkende antwoord van Jezus dat hij de reïncarnatieleer niet echt afkeurt. Hij had hier ruimschoots de gelegenheid toe. Mogelijk heeft Hij het thema niet publiek willen ter sprake brengen. “

“Ook met betrekking tot Johannes de dooper vragen de Joden zich af of hij Elias is. Lezen we *Johannes, 1:19*. “De Joden hadden uit Jeruzalem priesters en Levieten op Johannes de dooper afgestuurd met de vraag: “Wie bent u?” Onomwonden kwam hij ervoor uit: “Ik ben de Messias niet.” “Wie dan wel? Bent u Elias?” vroegen ze. “Die ben ik ook niet”, antwoordde hij. Met andere woorden, de joden vragen hem of hij

een wedergeboorte van een profeet is, die al lang geleden gestorven is.”

In *Marcus 6,14* lezen we: Koning Herodes hoorde over Jezus, want zijn naam was bekend geworden, en ze zeiden: “Johannes de Doper is uit de doden opgewekt. Daarom zijn die krachten in Hem werkzaam.” Maar anderen zeiden: “Het is Elias“, en weer anderen: “Het is een profeet als andere profeten.” Toen Herodes dat hoorde, zei hij: “Die Johannes, die ik heb laten onthoofden, is uit de doden opgewekt.”

En *Mat. 16,14* vermeldt dat Jezus aan zijn volgelingen vroeg: “Wie zeggen de mensen, dat de Mensenzoon is?” waarop zij zeiden: “Sommigen zeggen: Johannes de doper, anderen, Elias; weer anderen, Jeremias of één van de profeten”. Maar ook dezen waren al overleden.

Weer pauzeerde de pater even en keek zuster Marie-Madeleine vragend aan, alsof hij zich ervan wilde overtuigen dat ze het begreep. Zij voelde de reden van de pauze aan en knikte bevestigend. De pater vervolgde.

“Je kunt reïncarnatie ontkennen omdat het niet streng wetenschappelijk kan bewezen worden. Maar mag je dan daaruit besluiten dat het niet bestaat? Of moet je dan veeleer zeggen dat de wetenschap hierover geen uitspraak kan doen. Als de wetenschap zich beroept op de gegevens van de gewone zintuigen, dan kan zij enkel zinvolle uitspraken doen over zintuiglijk waarneembare gegevens. Maar dan is haar terrein niet de hele werkelijkheid, maar slechts dat deel dat op één of andere manier zintuiglijk kan ervaren worden. Over het andere deel kan zij geen uitspraken doen.”

“Wie de werkelijkheid beperkt tot het zintuiglijk waarneembare, vindt nu eenmaal niets dat dit zintuiglijk waarneembare overschrijdt. Zo kan een kind overtuigd zijn dat zijn ouders hem of haar graag zien, en dat ze van elkaar houden. Maar hoe zoiets echt bewijzen? Zo kun je ook de mirakels van Jezus wegredeneren, of zijn nederdaling ter helle, zijn verrijzenis, zijn hemelvaart, de kracht van het gebed en alle helderziendheid en magie... Maar dan blijft er van het dynamisme dat in elke echte religie steekt, niets meer over. Er rest je dan nog slechts een lege huls, met

eventueel nog wat psychologische, sociologische en folkloristische elementen.”

En de missie?

Nog steeds is Pater Henry aan het woord. “*J. Sterley*,¹⁹ stelt het zo: “Onze vooropstellingen omgeven ons als een schild waarachter wij enkel waarnemen wat wij met ons ‘vernunft’, met onze moderne, westerse rede kunnen verklaren”. Sterley onderzocht vijf jaar lang een gedeelte van Nieuw Guinea op planten én op heksenpraktijken. Zijn besluit: “Ondertussen weet ik dat ‘onze werkelijkheid’ een begrensde gebied is en dat wij geen besef hebben van wat buiten onze beperktheid geschiedt”. Deze uitspraak typeert overigens zijn hele boek. Hij betreurt dat de katholieke missionarissen en de lutheraanse zendelingen in het Simbudal geen geloof hechten aan deze magische praktijken, dat ze de moordenaars beschermen en weigeren de slachtoffers bij te staan. Reden: heksenpraktijken bestaan immers niet, het is ‘bijgeloof’. Een soort heimwee hangt over het hele boek.”

“Eenzelfde klacht hoor je bij *Richard Katz*²⁰. Hij zegt dat de missionarissen bij de Kung, een stam in Indonesië, zich hardnekkig inspannen om het bijgeloof en de magische praktijken van de Kung uit te roeien: de Kung zijn bosmensen, wilden, die beschaafd moeten worden. Andermaal wordt hier onbekend religieus gedrag beschouwd als totaal onchristelijk en heidens en daarom waardeloos. De krachten die inherent zijn aan de spirituele benadering van de Kung worden volledig genegeerd.”

“Ook *Pater Placied Tempels* schrijft in die zin²¹. Tempels verbleef dertien jaar in Belgisch-Kongo als missionaris. Hij noteert : “Wij allen, missionarissen, rechters, regeerders, al degenen die leiders van de Bantoe zijn, of het zouden moeten zijn, wij waren niet tot de ‘ziel’ van de zwarte doorgedrongen, althans niet zo ver als wij het zouden gewild

hebben. Zelfs de specialisten niet. Laat dit nu een spijtige vaststelling zijn of een berouwvolle schuldbekentenis. Het feit staat vast dat we het wereldbeeld der Bantoe niet begrepen hebben en dat we daardoor niet in staat waren om aan de zwarten verteerbaar ziele-voedsel of een verstaanbare geestelijke synthese voor te leggen. Van al de eigenaardige gebruiken, waarvan wij zin noch reden snappen, zeggen de Bantoe dat ze bestaan om het verkrijgen van levenskracht”.

“Een heel ander geluid horen we bij *Paus Pius XI*. Hij stichtte in 1922 het etnografische en etnologische museum te Rome. Hij kende godsdienstwetenschappen en gaf de seminaries ook de opdracht ze te onderwijzen en respect op te brengen voor andere religies en hun gebruiken. “Het zijn menselijke documenten, die men niet moet laten vergaan”, zo stelde hij. “

“Als de missionarissen in die nog niet gekerstende streken zijn gekomen, wat is er dan gebeurd? Men heeft die heidense godsdienst zoveel mogelijk uitgebannen, maar de probleemoplossingen van die heidense heiligdommen en van die magie hebben ze niet vervangen. Het gevolg is dat die volken het christendom als een zeer deftige, een zeer hoogstaande religie hebben aanvaard, maar voor hun praktische problemen blijven ze voortbouwen op die oude traditie van in de tijd voor hun kerstening. Als uw kind ziek is, als je kanker hebt, als je man geen werk vindt, als je vee sterft, als je oogst mislukt, daar is de kerk niet op afgestemd. En dat is de macht van die religies, die staan veel dichterbij de praktische problemen van die mensen. “

“Vandaar dat dat zo bijzonder taai is en dat de clerus dat na honderden jaren er nog niet uit krijgt. Daar hebben die niet-Bijbelse religies wel greep op. En dat is ook de macht van New Age²², dat zich precies op dat niet-Bijbelse domein situeert. De kerk zou dat kunnen bestrijden door op dat terrein zelf actief te zijn. In de mate dat het rationalisme veld wint, en de kerkelijke catechese haar aandacht voor het paranormale en het dynamisme verliest, in diezelfde mate zie je New Age oprijzen.”

“Als onze psychologen en psychiaters niet-Europeanen willen behandelen, voelen ze dat hun psychologie en psychiatrie nauwelijks nog werkt. Die andere culturen gaan liever naar hun sangoma’s, hun fetisjeurs, hun maraboes, medicijnmannen en witte tovenaars... Dat zijn allemaal mensen die de fijnstoffelijke energieën aanvoelen en helend kunnen aanwenden. In het westen, met enige overdrijvingen gezegd, geeft men als oplossing van problemen gemakkelijk pillen en inspuitingen. Daar lost men mogelijk biologische problemen mee op - als men ze oplost - maar als de moeilijkheid in de diepere, fijnstoffelijke ziel zit, dan wordt er niets aan gedaan. De hoofdzakelijk intellectuele opleiding van de gewone geestelijke steekt bijvoorbeeld schril af tegen de opleiding van de genezers en genezeressen van die andere culturen, waar wel paranormale gaven vereist of ontwikkeld worden. “

Pater Henry hield een langere pauze. Hij was weer aan een drankje toe. En ook zuster Madeleine kon er eentje gebruiken.

Een heksensabbat

Na enkele frisse teugen gedronken te hebben, vervolgde hij. “Machteld, je vertelde me dat je het verhaal van pater Trilles over Ngema, de tovenaars gelezen had. Hij wilde uittreden en naar een soort van heksensabbat reizen. Herinner je zijn antwoord wanneer Trilles vraagt naar wie hij dan wel zal reizen: “Wel, de meester zeg ik toch, diegene die kan”.

“Je hebt wellicht al van de Spaanse schilder *Francisco Goya* gehoord. Naar zijn levenseinde toe werd hij erg depressief. De ongewone stijl van zijn latere schilderwerken maakte dat men spreekt van Goya’s ‘zwarte schilderijen’. Het gaat om een aantal werken, geschilderd in duistere kleuren, die akelige thema’s voorstellen. Zo is één van zijn schilderijen uit 1797 getiteld: ‘*de heksensabbat*’. Op dit werk is de duivel als een bok

op zijn troon voorgesteld, te midden van een groep heksen die hem zijn voedsel aanbieden: jonge kinderen, omwille van hun levenskracht.”

“Meer dan één Trinitair ziener zal je - anoniem en in alle stilte - zeggen dat Ngema naar daar, naar die onderwereld uittreedt. Nadien, eens terug ontwaakt zegt hij aan Trilles: “Wij waren met velen en hebben ons goed vermaakt”. Je kan je voorstellen wat een zwarte tovenaars, die meer dan één moord op zijn geweten heeft, bedoelt wanneer hij zegt zich goed te hebben vermaakt.”

“Welnu, een aantal mensen vertellen over hun nachtdromen gelijkaardige verhalen, echter zonder zich de draagwijdte te realiseren van wat ze zeggen. In hun slaap treden zij uit en worden met hun fijnstoffelijk lichaam naar die hellesfeer getrokken. Als ze terug wakker worden weten ze er meestal niets van of hebben slechts een vage herinnering aan een kwade droom die ze niet al te ernstig nemen. Zo bezoeken zij reeds tijdens hun leven de plaats waar ze na hun dood langere of kortere tijd zullen verblijven. Enkel de gebondenheid van hun fijnstoffelijk lichaam aan hun biologisch, fysiek lichaam tijdens hun leven op aarde, verhindert dit tijdens de dag. Maar eens overleden, eens ze los zijn van hun fysisch lichaam, gaan ze automatisch naar die plaats waartoe ze - fijnstoffelijk - reeds tijdens hun leven aangetrokken werden. Goya moet in zijn verbeelding - niet zijn inbeelding - zulke taferelen hebben gezien, anders had hij ze niet zo gedetailleerd kunnen schilderen. Vervolgen we de draad van de nachtdromen. De vraag rijst hoe het komt dat sommige mensen naar zo een hellesfeer worden aangetrokken. Ook dat is niet steeds duidelijk.”

“In *Homeros' Odyssee*²³, vinden we ook een hellevaart beschreven. Na het voorbereidende werk gaat Odysseus de onderwereld in, op zoek naar de schim van de ziener Teiresias. Opdat deze laatste echter ware dingen zou kunnen zien, heeft hij levenskracht nodig. Odysseus offert daarop een lam. Waarop Teiresias vraagt of hij van het bloed mag drinken. Bedoeld is natuurlijk niet het biologische bloed, maar de fijnstoffelijke kracht die ervan uitgaat. Dit wordt hem toegestaan waardoor hij aan Odysseus ‘ware dingen’ kan meedelen. Teiresias kan

pas dan de vraag van Odysseus beantwoorden. Teiresias bevestigt aan Odysseus dat diens vrouw, Penelope, gedurende zijn jarenlange zwerftocht op zee, hem trouw is gebleven. Iets wat later ook zo zal blijken. Uit dit alles mag duidelijk zijn dat Odysseus mantisch begaafd was. In die tijd en die cultuurcontext was dat voor een koning een vereiste. Zo kon hij zijn volk beter beschermen tegen de vele gevaren die hen bedreigden.”

“Ook *Dante Alighieri*, (1265/1321) de grote Italiaanse dichter beschrijft in zijn ‘*Divina commedia*²⁴’ zijn ‘goddelijke komedie’ (1307/1321) na een uittreding, “in honderd zangen” zijn bezoek aan de onderwereld, nadien aan een louteringsberg en ten slotte aan een soort van paradijs.”

Jezus’ nederdaling ter helle

“En uiteraard vergeten we niet de indrukwekkende uittreding van Jezus zelf, naar de onderwereld, waar hij de mensen ‘van goede wil’ uit die satanische greep waarin ze sedert de zondeval gevangen zaten, verlost.”

“Zulk een uittreding of een ‘nederdaling ter helle’ legt de nadruk op het feit dat Jezus, of de ziener of zienster met zijn of haar ‘geest’ door middel van een minimale uittreding, letterlijk, onder de begane grond neerdaalt en dit tot in de sfeer van de op te roepen of te contacteren geesten. Die uittreding omvat zowel de gedachte, als de verbeelding als het fijnstoffelijke lichaam van diegene die uittreedt. In de Bijbel spreekt men van de ‘sjeol’, een Hebreeuwse term die slaat op de diepten der aarde. Daarin dalen de zielen der doden neer en leiden er een armzalig en energieloos schimmenbestaan. In die toestand zijn ze als zombies.”

“Dit ‘letterlijk onder de begane grond neerdalen’ houdt b.v. in dat een ziener inderdaad zulk een uitgetreden lichaam in de aarde ziet ‘wegzinken’. Maar Jezus’ verlossing na zijn kruisdood, zijn nederdaling ter helle, ging veel verder. Hij daalde in het rijk der doden neer met zijn

fijnstoffelijk lichaam, maar die was verenigd met zijn goddelijke persoon. De schrift noemt deze plaats 'de hel', de 'Sjeol' of 'de Hades'. Jezus ging er als verlosser naartoe om zijn blijde boodschap aan de doden te verkondigen. Hij is niet naar 'de hel' om de verdoemden te bevrijden, evenmin om de hel van de verdoemenis af te breken. Hij ging om de rechtvaardigen die er verbleven, letterlijk te bevrijden van de satanische greep waarin ze zich sedert de zondeval bevonden, en - merkwaardig - daar, in die sjeol, bevonden zich onder meer ook de grote profeten van het Oude Testament."

"*De Bijbel, 1 Samuel 28: 3/25* vermeldt de geschiedenis van de heks van Endor. Koning Saul had de dodenbezweersters en waarzeggers uit het land verdreven. Toen hij echter ten strijde wilde trekken tegen het machtigere leger van de Filistijnen, sloeg de schrik hem om het hart. Hij wilde, incognito, tegen zijn eigen verordening in, zelf een dodenoproepster raadplegen om te weten wat zijn kansen op een overwinning waren. Dus verzocht hij de 'heks' om de reeds gestorven profeet Samuel op te roepen. Dat weigerde de vrouw aanvankelijk, omdat de koning het verboden had. Koning Saul zei dat ze niets te vrezen had. Dus deed ze wat hij vroeg. Dan echter ontdekte ze de ware aard van Saul en gilte: "maar jij bent Saul zelf". De koning drong aan. Dan zei de vrouw: "Ik zie een 'elohim' die uit de aarde opstijgt, hij is in een mantel gehuld". Dat is een kenmerk van een goddelijk iemand, zoals *Genesis 3:5* en *psalm 8:6* vermeldt. Daarop wist Saul dat het de gestorven profeet Samuel was. De Bijbel vermeldt verder dat Saul inderdaad de veldslag verliest en samen met zijn zonen om het leven komt."

"Merken we op dat de dodenoproepster tot een mantisch bijzonder begaafd type behoort. Zij 'doorziet' de ware identiteit van de koning en is zelfs in staat een overleden profeet aan haar oproepingskracht te onderwerpen. Zij is een 'elohim', een wezen met een grote geesteskracht. Daar waar Samuël uit de onderwereld opstijgt, zal Jezus er na zijn dood in neerdalen. Het is een oeroude ervaring dat de schimmen van doden, met voldoende 'geest', of levenskracht, waarheid kunnen meedelen en de toekomst kunnen voorspellen. En dit in eenheid met Jahweh of ook

zelfs zonder hem. Maar schimmen oproepen betekent ook dat hun rust verstoord wordt. Deze praktijk wordt reeds in het Oude testament sterk afgeraden. Deze Bijbeltekst dateert van voor Jezus' geboorte, en dus ook van voor zijn nederdaling ter helle. We merken op dat toen, zelfs een profeet in de greep van de onderwereld zit. Jezus' nederdaling en zijn verlossing moet dan ook een keerpunt, een indrukwekkend paranormaal en eenmalig kosmisch gebeuren zijn geweest, en bovendien een gebeuren dat vandaag en tot in alle eeuwigheid blijft doorwerken. Dit is niet alleen van toepassing op de mens, maar op de hele kosmos en alles wat er zich aan leven in bevindt. Reken hierbij ook de planten, de dieren én de fijnstoffelijke wezens. Godbevriende zieners zullen je zeggen dat de aura van mens er sedert de verlossing er een sterk lichtende energetische band heeft bijgekregen."

Zuster Marie-Madeleine had met volle aandacht naar de woorden van pater Henry geluisterd. Zo had zij dat nog nooit horen toelichten. Zij had slechts een al te vage voorstelling van Jezus' verlossing, wellicht zoals de meeste mensen, zo meende ze. Het vroeg toch weer even tijd om het allemaal te verwerken. Dus was een pauze en een glas water meer dan welkom.

De nachtdroom

Maar blijkbaar was Pater Henry nog niet uitgepraat. Het leek alsof hij er nog erg belangrijke dingen wilde aan toevoegen. Met enige aarzeling begon hij.

"Machteld, wellicht heb je al van Plato gehoord, de belangrijkste der Oudgriekse denkers. Zijn naam is al gevallen bij het vergelijkend leren lezen, en bij zijn ideeënleer. Welnu, hij zegt dat heel wat mensen in volle dag nog in de nachtdroom leven. Wat betekent dat zij niet alleen in hun nachtdromen door de onderwereld geïnspireerd worden, maar ook overdag. Welnu, met mijn ervaring kan ik bevestigen wat Plato hierover zegt. Ik zie dat ook. Moeder overste, een aantal zusters van het klooster

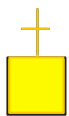
hier, en verder heel wat mensen, zij leven bijna voortdurend, dus zowel overdag als in de nacht, geïnspireerd vanuit de nachtdroom.”

“De meeste mensen beseffen niet dat ze zo het slachtoffer zijn van zware illusies. Maar soms laten ze zich betrappen door b.v. al te spontane uitingen. Of betrappen ze zichzelf, tenminste als ze er nadien bij stilstaan. Maar eigenlijk is dat bijzonder tragisch. Velen reïncarneren en blijven reïncarneren, telkens opnieuw, maar, zoals ik al zei, eindigen hun leven vaak op hetzelfde peil als het begonnen was.”

Pater Henry zweeg. Het was alsof hij het volle gewicht van wat hij zojuist gezegd had, moest laten bezinken, en het wilde laten doordringen bij Marie-Madeleine. Maar blijkbaar ook, en opnieuw, bij zichzelf. Het leek alsof alle vorige gesprekken met Marie-Madeleine slechts één lange voorbereiding waren geweest op deze laatste onthullingen. Eindelijk had hij deze zo belangrijke gedachten onder woorden kunnen brengen.

Beste Machteld, mag ik je nog een laatste gebedje geven? vroeg hij. Ze knikte. Hij overhandigde haar een tekst die hij op een blaadje papier had geschreven. Beiden lazen tezamen :

Lucas 17:26.- “Zoals het was in de dagen van Noë, zo zal het zijn in de dagen van de mensenzoon: men at en dronk, men huwde tot op de dag dat de zondvloed kwam en allen verdelgde, terwijl Noë de ark binnentrok. °

Jezus, jij voorziet duidelijk dat, behalve een aantal, de mensen ten tijde van uw terugkeer op het einde der tijden even onnadenkend zullen leven als ten tijde van Noë, - niet beseffend dat jij terugkeert. - Open onze ogen a.u.b. zodat niet ook wij verrast worden. Heb dank voor die grote genade.

Zuster Marie-Madeleine realiseerde zich maar al te goed dat de volle draagwijdte van datgene wat pater Henry haar allemaal gezegd had, niet zomaar voor iedereen bestemd was. Als je het aan sommigen wel zou

willen meedelen, vergt het vooraf een aftasten, heel voorzichtig en stapsgewijs, om na te gaan of je toehoorders alle schakels van je verhaal wel begrepen hebben. En vooral, of ze het belang van die laatste stap van Pater Henry wel naar waarde weten te schatten. Iets wat eigenlijk hoogst zelden het geval is. Het moet tot diepere inzichten kunnen leiden, zeker niet tot verwarring.

Niet dat iedereen alles wat de pater ter sprake brengt, zomaar zou geloven, dat vraagt tijd, heel veel tijd, en nog meer bezinning. Maar wel dat men het als een ernstige getuigenis kan aanvaarden, en dit van een medemens die zegt niet alleen rekening te houden met “die oortjies van die seekoei”, maar dat men oog tracht te hebben voor het hele dier, dat men die informatie in zichzelf en voor zichzelf wil overdenken, in alle stilte en wijsheid, ver van alle sensatie. En dat is toch al zo indrukwekkend veel.

De zon was ondertussen al een eind verder naar de horizon opgeschoven. Het bezoek liep naar zijn einde. Zuster Marie-Madeleine dankte pater Henry uitvoerig. Het afscheid was hartelijk. Wat was ze blij met al die toelichtingen. Ze voelde aan dat ze nog heel wat tijd zou nodig hebben om het allemaal verder te overdenken. Religie, zeker op dit paranormale terrein, leek haar veel ingewikkelder dan ze ooit voor mogelijk had gehouden.

De jaren gingen voorbij.

Marie-Madeleine had haar dagboek steeds nauwgezet bijgehouden. Ze had telkens de leidende gedachten van de gesprekken die ze met Pater Henry had, zorgvuldig genoteerd. Nog zoveel meer zou ze aan haar dagboek kunnen toevertrouwen, want zoveel was er in het schooltje nog voorgevallen. Haar geest was gescherpt voor wat er zich telkens opnieuw voordeed. Ze doorzag het. Maar het waren geen leuke dingen. Eigenlijk bleef het steeds een variatie op hetzelfde thema: het stelen van de energie van de andere zusters en vooral van de kinderen. En ook bleven de andere zusters hiervoor als verblind. Erger nog, een

aantal van hen verheugde er zich over dat ze een zo voorbeeldige moeder overste hadden. Ze interpreteerden de veeleer tragische gebeurtenissen als een weldaad en een zegen. Dat waren toch geen leuke dingen om in een dagboek bij te houden, zo meende Marie-Madeleine.

Ze zag met lede ogen hoe een aantal van haar medezusters, zonder dat die het door hadden, gelegenheden bedachten om dit stelen van de energie van de kinderen, voor moeder overste zelfs nog gemakkelijker te maken. En telkens wanneer pater Henry er met een groeiende bezorgdheid om vroeg, vertelde Marie-Madeleine in grote lijnen hoe het leven in het schooltje en in het klooster verder verliep. Zo werd moeder overste nog uitvoerig gevierd bij een jubileum van haar professie, een andere keer bij een jubileum als directrice, en uiteindelijk bij de viering van haar afscheid in die functie.

Marie-Madeleine herinnerde zich de bedroevende opmerking van Pater Henry bij deze laatste gebeurtenis nog maar al te goed : “Moeder overste is een 'porte-poisie' of onheils-stichtster die vooral de kinderen leegzuigt. Typisch voor verdoemden die er in gelukken te reïncarneren om hun leed draaglijker te maken. Gelukkig heb jij, telkens je bij de kinderen en de andere zusters die energieroof trachtte ongedaan te maken, jezelf met God de Vader vereenzelvigd. Zo niet, zou je zware, zeer zware gevolgen te doorstaan gehad hebben”.

Ook had Marie-Madeleine altijd één of ander gebed bij zich dat pater Henry haar bezorgde, als bescherming. Hij drong er meermaals op aan: “Machteld, draagt het op je, liefst zoveel mogelijk, want de uitstraling van moeder overste, ook al is zij ontslagnemend, blijft gevaarlijk. De plotse koortsopstoten die je in haar bijzijn zo dikwijls ondervindt, zijn daarvan de tekens.”

“En wat een aantal van de andere zusters betreft”, zo vervolgde pater Henry, “hun hele leven lang zien zij niet wat er te zien is, horen zij niet wat er te horen is, voelen zij niet wat er te voelen is, denken zij naast de werkelijkheid en zijn zij het slachtoffer van zware illusies.

Maar hen dat aan het verstand brengen, is een haast onmogelijke taak. Bovendien zijn de meeste van hen wel heel lieve en aangename mensen. En toch, de tijd komt dat hun ogen zullen opengaan en dat ze zullen inzien wat er werkelijk aan de hand is.

“In dit alles schuilt een ware tragiek, want, zoals reeds gezegd, niet enkel wordt een deel van hun levenskracht gestolen, met alle moeilijkheden hieraan eigen, maar ook hun overgang, net na hun dood, wordt hiermee ernstig bemoeilijkt. De meeste mensen zijn echter nauwelijks of niet vertrouwd met post-mortem situaties en hebben er al evenmin enige belangstelling voor.”

“Als je hun aandacht toch op hun enigszins beladen toestand zou kunnen vestigen, bewijs je hen eigenlijk een grote dienst. Je waarschuwt hen dan voor een probleem waarmee ze anders bij hun overgang toch zouden geconfronteerd worden, maar dan totaal onvoorbereid. Nu kunnen ze zich er heel wat beter op voorzien. En als ze dat doen, dan verkorten ze bovendien hun verblijf in het vagevuur. Hou er echter rekening mee dat ze zulk een waarschuwing helemaal niet in dank zullen aannemen. Je stoort dan hun gemoedsrust en ze zouden wel eens heel boos op je kunnen worden. “

“En vanuit hun standpunt is dat best te begrijpen. Hun wellicht al te materialistische vooropstellingen van het leven laten hen niet toe de bittere ernst die er met religie gemoeid is, aan te nemen. Voor hen is de opvatting van religie als een ervaarbare werkelijkheid, als een donderslag bij heldere hemel. Wat dat betreft zijn ze gewoon als kinderen van hun eerder oppervlakkige tijdsgeest, die het godsdienstige leven mogelijk zien als een tijdverdrijf voor wat dromerige en al te devote, eventueel levensvreemde, of erger nog, wat naïeve mensen. Afhankelijk van de aard van hun diepere ziel, zou hun reactie bovendien in verhouding kunnen zijn. Dan zou je jezelf in gebed best maar heel goed voorbereiden op een stevige occulte weerslag.” Zo besloot pater Henry.

Enige jaren later, kort voor zijn dood, vertrouwde Pater Henry haar

nog toe: “Beste Machteld, als ik je al die jaren niet in bescherming had genomen, dan was jij al een paar keer overleden”. “En ik weet maar al te goed wat hij hiermee bedoelt” dacht ze.

Marie-Madeleine had toch zoveel om over na te denken. Ze vroeg ze zich af wat ze met al die informatie zou doen. Ze kon al die unieke inzichten die pater Henry haar had bijgebracht, ook voor zichzelf houden. Maar dan, zo vond ze, kwamen een aantal andere zusters die broodnodige informatie nooit te weten en zouden heel wat boeiende dingen wellicht voor altijd verloren gaan. Mensen als hij ontmoet je beslist niet elke dag. Marie-Madeleine voelde zich bij dit alles toch zo machteloos. “De tijd zal wel raad brengen”, zo besloot ze en ze deed haar dagboek dicht.

Slotwoord

De tijd verstreek. Decennia later, op een welbepaalde en heel bijzondere dag nam ze het opnieuw in haar handen. “Vandaag moet ik het verhaal beslist afsluiten”, zo dacht ze. Ze bladerde er doorheen. Het dagboek was bijna volgeschreven. Enkel de laatste twee bladzijden waren nog leeg. Zoveel van haar belevenissen met Pater Henry kwamen haar terug voor de geest. Wat was dat toch een bewogen tijd, herinnerde ze zich. Op die laatste bladzijden titelde ze : ‘Epiloog’. En ze schreef.

“Vele jaren geleden, was ik als kind op vakantie aan zee. Mijn ouders hadden er een huisje gehuurd. Op een goede dag was er, enkele huizen verder, plots heel wat drukte. Enige tijd voordien had een man er zijn vrouw vermoord en nu ging de politie over tot de wedersamenstelling ervan”.

“Het was een prachtige zomerse dag met de zon hoog in de lucht, en toch, het leek mij alsof ver boven die staalblauwe hemel, voor zover ik ook maar kon zien, alles beangstigend donker was. Ik vroeg me bezorgd af hoe het kon dat die zonnige wereld toch in duisternis gehuld bleef. Ik

begreep er toen niets van. Pas decennia later werd het me duidelijk. De holistische visie over de werkelijkheid stelt dat het gelijke, het gelijke aantrekt, het gekende “*Similia similibus*”, hier dus de moord, het ‘kwaad’. En dat trekt in het geheel van de kosmos heel wat kwaad aan.”

En nu, vandaag, is het die welbepaalde en heel bijzondere dag waarop ik mijn dagboek wil afsluiten. Moeder overste wordt gehuldigd. Haar valt de eer te beurt om ten aanzien van de hele dorpsgemeenschap, de ouders, de zusters, de kinderen en de vele vrienden, van de lokale overheid een hoge onderscheiding te mogen ontvangen. En dit voor haar jarenlange inzet en haar zo talrijke verdiensten, zowel voor haar klooster als voor haar schooltje.

En ook vandaag is het een prachtige zomerse dag met de zon hoog in de lucht. Maar toch, net zoals ik dat in mijn lang vervlogen kinderjaren zag, zie ik ook nu dat, in de oneindigheid, ver boven die staalblauwe hemel van ons kleine dorpje, alles weer... inktzwart kleurt.

Zuster Marie-Madeleine mijmerde nog een tijdje. Zij aanvaardde het kwaad als iets dat je in deze wereld nu eenmaal moet ondergaan, als een offer, maar zij wist dat met het lijden, de dood en de verrijzenis van Jezus, dit kwaad uiteindelijk al zijn kracht zou verliezen. Ze dacht aan het *Johannesevangelie*, 16,11 en 16,33, waarin Jezus zegt dat Satan, de vorst van deze wereld, definitief overwonnen en geoordeeld werd.

Haar laatste ontmoeting met Pater Henry, kort voor zijn nakende dood, kwam haar terug voor de geest. Bij het afscheid keek hij toen vanuit de deuropening van zijn kleine woning, over het golvende land van Esawtini, naar de einder en het late avondrood, zweeg even, wendde dan de blik naar Marie-Madeleine en zei met de hem kenmerkende glimlach en zijn rustige stem: “Beste Machteld, de zon gaat prachtig onder, en het staat vast dat wij elkaar nog zullen terugzien”.

“Al zovele jaren ben jij de zon in mijn leven”, zo dacht ze, “en het is zo goed om weten dat die nooit onder gaat”. Ofschoon zij hem hier niet meer kon ontmoeten, toch voelde ze zich helemaal niet verweesd. Zo dikwijls ervaarde ze diep in zich zijn aanwezigheid. Ja, hij verscheen

haar wel eens meer in haar dromen. Ze was hem zo oneindig dankbaar om alles wat hij voor haar was geweest, en om datgene wat hij steeds zou blijven : een uitzonderlijke getuige en een veilige wegwijzer naar die hoge, lichtende wereld.

Ze dacht aan de brief der Korintiërs; aan de liefde die nooit vergaat, die alles verdraagt, alles gelooft en alles hoopt. Dan kwamen opnieuw de woorden van de Bergrede in haar op. Marie-Madeleine verheugde zich om de bezorgdheid van de Hemelse Vader voor ieder mens, voor elke mus en voor al wat leeft. Ze voelde een kinderlijke blijheid bij de woorden van het zonnelied van Sint Franciscus en een diepe vreugde om Gods liefde die vergiffenis schenkt. Tenslotte herinnerde ze zich wat Soloviev schreef over het hart van de liefdevolle mens, die met een allesomvattende tederheid tot tranen toe bewogen wordt bij het lijden van de hele schepping.

Dan sloot zij haar dagboek en zette het in de boekenkast. Ze voelde, ja ze wist heel zeker dat iemand het hier ooit zou vinden en het zou lezen. Later dan, als zowel zij als moeder overste niet meer op deze wereld zouden zijn. Dan, zo dacht ze, wordt het voor wie het in alle stilte en wijsheid, in zichzelf en voor zichzelf en ver van alle sensatie, wil overdenken, beslist een unieke en indringende getuigenis vanuit het verre Swaziland.

Inhoud

<i>Een alom tegenwoordige levenskracht</i>	<i>1</i>
<i>‘Die oortjies’? Of ‘die seekoei’?</i>	<i>4</i>
<i>Het schooltje in Eswatini</i>	<i>5</i>
<i>Het schooljaar start</i>	<i>6</i>
<i>Het dagboek</i>	<i>10</i>
<i>Een opvallende bescheidenheid</i>	<i>11</i>
<i>Ik was zo moe.</i>	<i>13</i>

<i>Lieflijke dingen</i>	15
<i>Een jubileum</i>	17
<i>De gelegenheidstoespraak</i>	19
<i>Een klasbezoek</i>	22
<i>Twee groene ogen</i>	25
<i>En weer die ogen</i>	26
<i>Ik verwacht je.</i>	28
<i>De krokodil</i>	29
<i>“Wij waren met velen”</i>	31
<i>Het verleden zien</i>	33
<i>Naar Pater Henry</i>	35
<i>Het eerste gesprek</i>	36
<i>Een nahual</i>	39
<i>Pater Diëgo</i>	40
<i>Wie doet zoiets?</i>	42
<i>Een getuigenis</i>	45
<i>Helderziendheid</i>	47
<i>Genezingen</i>	48
<i>Gods hofraad</i>	50
<i>De harmonie der tegengestelden</i>	51
<i>De wensen van de hoogste baas</i>	54
<i>Botten en gewrichten</i>	55
<i>Boosheid of mededogen</i>	57
<i>Een ongeval</i>	58
<i>Een bezoek</i>	59
<i>Geen hoger niveau?</i>	63
<i>De samenhang van alles dat bestaat</i>	65

<i>Een aangepast gebed</i>	68
<i>De weken gaan voorbij.</i>	70
<i>Zoveel boosheid</i>	71
<i>Is hij Elias?</i>	74
<i>En de missie?</i>	76
<i>een heksensabbat</i>	78
<i>Jezus' nederdaling ter helle</i>	80
<i>De nachtdroom</i>	82
<i>De jaren gingen voorbij.</i>	84
<i>Slotwoord</i>	87
<i>Inhoud</i>	89
<i>Literatuurverwijzing</i>	91

Literatuurverwijzing

¹ Tempels P., Bantoe - filosofie, De Sikkel, Antwerpen, 1946, 10

² D. Fortune, De geheimen van Dr. Tavernier, 25.

³ David - Neel A., Liefdestover en zwarte magie, Amsterdam, Gnosis, 1942.

⁴ Bron: https://pixabay.com/nl/images/search/swaziland/?manual_search=1

⁵ Bron: <https://www.shutterstock.com/nl/image-photo>

⁶ Het volledige werkboekje van het vergelijkend lezen vind je op deze website, zie: teksten 6.

⁷ Soloviev V., la justification du bien (essai de phil. mor.), Moscou, 1898-1; Paris, 1939, 72.

⁸ Haich E., Inwijding, Deventer, Ankh Hermes, 1978 (// Einweihung, Thielle, Fankhauser, 1960), 94 e.v..

⁹ Teernstra J., Een uittredend magiër, Schetsen en verhalen uit Afrika, Weert, Missiehuis, 1922, p.72/81.

¹⁰ Zie het boek Homoreligiosus, 10.2, op deze site.

¹¹ Teernstra J. Schetsen en verhalen uit Afrika, Missiehuis weert, NL, 1922, p. 168.

¹² Bertrand I., La sorcellerie, Paris, s.d. (rond 1900), Librairie Bloud et Barral, 18.

¹³ De Bijbel, Handelingen der apostelen 9: 1/18.

¹⁴ Hall J., , sangoma, 2002, Bruna, Utrecht p.9 // Engels: Sangoma, James Hall

¹⁵ Bertholet A., Die Religion des alten Testaments, Tübingen, Mohr, 1932, 131.

-
- ¹⁶ Kristensen W.B., Verzamelde bijdragen tot kennis der antieke godsdiensten, Amsterdam, 1947, N.V. Noord-Hollandsche Uitgevers Mij., 231/290.
- ¹⁷ Guillot R., Les crimes de la pleine lune, Paris, Editions Alain Lefevre, 1979, 19.
- ¹⁸ Trilles P., Chez les Fang (Quinze années de séjour au Congo français), DDB, Lille, 1912, 190-196.
- ¹⁹ Sterley J., Kumo, Hexer und hexen in Neu - Guinea, München, 1987, 183.
- ²⁰ Richard Katz, Num, heilen in extase, Ansata-verlag, Schweiz, 1985 p. 268.
- ²¹ Tempels P., Bantoe - filosofie, De Sikkel, Antwerpen, 1946, 10.
- ²² Zie op deze website de cursus 1.4.1 en 10.4.2. : Inleiding tot new Age
- ²³ Aafjes B., Homeros' Odyssee, Amsterdam, Meulenhof, 1983, 113.
- ²⁴ Dante A., Divina commedia, zie <http://www.gutenberg.org/ebooks/8800>